

АКТУАЛЬНО

#FREEBALUKH

стор. 2

ІНФОРМАЦІЙНИЙ
ПРОСТІР

НЕСПОДІВАНЕ
РАДІО

стор. 9

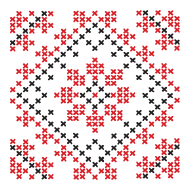
МУЗИКА

ВОЛЯ ДО
РОЗУМІННЯ

стор. 14

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№14 | 6 квітня 2018

Заснова... овичем

ISSN 2519-4429

ВЕЛИКОДНІ ДЗВОНИ ВАДИМА КРИЩЕНКА

стор. 6

ІВАН МАЛЮТА

УКРАЇНІСТИ В РЕПРЕСІЯХ 1937-ГО

СТОП. 10-12

Фото Андрія МАКУХИ, СС BY-SA-3.0

ПРОФЕСІЙНА СПІЛКА ПРАЦІВНИКІВ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ

01019, м.Київ-19, вул. Шота Руставелі, 25, аб/с 116

тел.289-18-79; тел./факс 289-62-50; E-mail: ck_cultura@fpsu.org.ua

21.03.2018 р. № 02-70
на № відГенеральному директору
ДП «Національне газетно-
журнальне видавництво»
ЩЕКУНУ А.С.

Шановний Андрію Степановичу!

На Ваш запит Професійна спілка працівників культури України повідомляє, що у 2006 році на звернення редакції газети «Культура і життя» Пленумом ЦК Профспілки було прийнято рішення щодо виходу Профспілки з числа засновників газети «Культура і життя» (договір про спільну діяльність між редакцією газети «Культура і життя», Міністерством культури та Українським комітетом профспілки працівників культури було укладено у 1994 році, коли газета «Культура і життя» була юридичною особою), про що свого часу було повідомлено редакцію газети.

На сьогодні надати копію вищезазначеного рішення не представляється можливим, оскільки всі архівні документи знищено під час Революції Гідності у лютому 2014 року в результаті пожежі у Будинку профспілок, де було розташовано офіс ЦК Профспілки працівників культури України.

Таким чином, на сьогоднішній день Центральний комітет Профспілки працівників культури України, як правонаступник Українського комітету профспілки працівників культури (така юридична особа вже не існує) не являється засновником газети «Культура і життя», яка є структурним підрозділом Державного підприємства «Національне газетно-журнальне видавництво». **Тобто, угода від 23.04.1994 року втратила чинність.**

Принагідно повідомляємо, що за офіційними даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Міністерства юстиції України (ЄДР) Професійна спілка працівників культури України не є засновником (співзасновником) юридичної особи «Державне підприємство «Національне газетно-журнальне видавництво» та його видаць (в тому числі газети «Культура і життя»).

Серед засновників (учасників) вищезазначеної юридичної особи значиться Міністерство культури України (код ЄДРПОУ 37535703, адреса засновника: 01601, м. Київ, Шевченківський район, Вул. Івана Франка, 19).

Враховуючи вищезазначене, рекомендуємо Вас з усіх питань щодо діяльності очолюваного Вами підприємства звертатися до Міністерства культури України.

Голова Профспілки

Л.Ф. Перелігіна

РОЗДЕРЖАВЛЕННЯ

Інформуємо Вас, шановні наші читачі, що редакцією газети «Культура і життя» вже здійснюються заходи щодо виконання Закону України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації». Трудовим колективом редакції газети ще 2016 року були проведені збори, відповідно до рішення яких трудовий колектив редакції газети визначився щодо способу реформування, а саме перетворення редакції членами її трудового колективу у суб'єкт господарювання зі збереженням назви, цільового призначення, мови видання і тематичної спрямованості друкованого засобу масової інформації, – згідно з ч. 2 статті 3 Закону України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації».

Рішення трудового колективу редакції газети були надані співзасновникам, зокрема, Міністерству культури України та Професійній спілці працівників культури України. Наприкінці березня 2018 року профспілка повідомила, що вийшла зі складу співзасновників газети «Культура і життя».

Задля запобігання та унеможливлення порушень чинного

законодавства, а саме статті 4, статті 5, статті 6, статті 7, статті 8 та статті 9 ЗУ «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації» пропонуємо Міністерству культури України як співзасновнику спільно з редакцією газети провести найближчим часом засідання щодо виконання ЗУ «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації» та розпочати підготовку відповідного пакету документів для включення до другої черги роздержавлення.

Разом з тим, трудовий колектив редакції звернувся до Міністра культури України Є. Нищука щодо можливості перетворення щотижневої газети «Культура і життя» в офіційне друковане видання Міністерства культури України згідно статті 10 Закону України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації» та напрацювання спільної концепції оновленого видання, яка би передбачала популяризацію вітчизняної культури та сприяла підвищенню іміджу Міністерства культури України в суспільстві.

ВОЛОДИМИР БАЛУХ,
ЗАСУДЖЕНИЙ У КРИМУ
ЗА УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР,
ГОЛОДУЄ ВЖЕ ДВА ТИЖНІ

У такий спосіб політв'язень висловлює протест проти незаконного вироку окупаційного суду у сфабрикованій проти нього кримінальній справі.

Людмила БОЖЕНКО

16 січня 2018 року Володимира Балуха засудили до 3 років 7 місяців з відбуванням покарання у колонії-поселенні. А вже 4 березня так званий Верховний суд Криму зменшив термін покарання на два місяці. Правозахисники і адвокати засудженого українця зазначають, що справа є політично мотивованою.

Наразі проти Володимира відкрито ще одну кримінальну справу, за якою 19 березня цього року в «Роздольненському районному суді» кримчанину обрали запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Його звинувачують у «дезорганізації діяльності установ, що забезпечують ізоляцію від суспільства».

«Цю кримінальну справу проти українця відкрили у серпні 2017 року після того, як Балух і його адвокат подали скаргу в поліцію на незаконні дії начальника Роздольненського ІТТ Валерія Ткаченко, який ображав і вдарив українця. У відповідь Ткаченко подав свою скаргу на українця. За заявою Ткаченка Слідчий комітет РФ 22 серпня 2017 року порушив кримінальну справу проти активіста. За інформацією захисту українця, начальник ІТТ селища Роздольне Ткаченко

сам напав на Володимира, а саме, вдарив, ображав нецензурною лайкою, принижував за національною ознакою. Все це було зафіксовано на відео в ІТТ. Однак, за заявою Балуха, розслідування щодо Ткаченка так і не почали», – повідомляє Кримська правозахисна група.

2 квітня «Роздольненський районний суд» задовольнив про-

ханья адвокатів Володимира Балуха і призначив Архієпископа Сімферопольського і Кримського Климента УПЦ КП громадським захисником активіста.

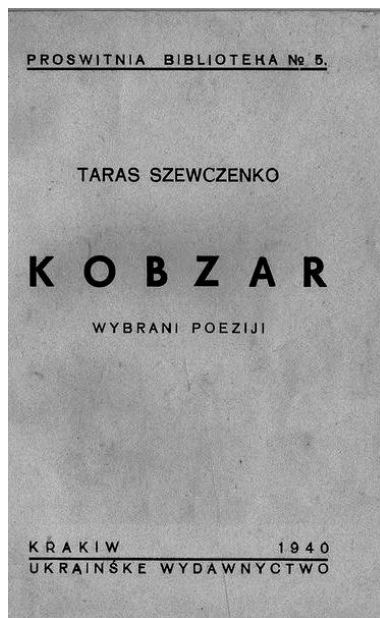
Як зазначив владика Климент – це дає більше можливостей для спілкування з Володимиром поза межами судової зали. Архієпископ зможе відвідувати ув'язненого в будь-який день, коли це буде необхідно. Раніше намагання владика отримати дозвіл на відвідини активіста в ізоляторі судом відхилялись.

Нагадаємо, Володимира Балуха окупаційна влада почала активно переслідувати три роки тому за його проукраїнську позицію, яку він не побоявся висловлювати відкрито: над його будинком у кримському селі Серебрянка Роздольненського району весь час майорів український прапор, а наприкінці 2016 року на його будинку з'явилася табличка з написом «вулиця Небесної Сотні, 18». На той момент він вже мав проблеми з «правоохоронними органами» – отримував адміністративні покарання від окупаційного режиму. За «Небесну Сотню» в будинку кримчанина провели черговий обшук, під час якого нібито знайшли патрони і тротиліві шашки.

Уперше його заарештували 8 грудня 2016 року, і до грудня 2017 року утримували під вартою. Першого грудня минулого року Володимир змінив арешт. Але вже 16 січня 2018 року, після оголошення вироку, кримчанина прямо в залі «Роздольненського районного суду» знову взяли під варту.

19 березня 2018 року Володимир Балух оголосив безстрокове голодування.

Титулка «Kobzarja» Тараса Шевченка, виданого 1940 року в Українському видавництві (Краків). Використано абецадло

Загалом експеримент штука позитивна, адже він служить обміркованню (гіпотетичному аналізу) явищ та процесів майбутнього. Попросту кажучи – пробую: чи туди й чи тією стежкою підемо...

Т а коли починаєш думати про конкретику, тобто про засоби реалізації задуманого – починають виникати запитання. І їх безліч.

Щоб не оперувати абстрактними поняттями, погляньмо на один приклад із живого життя.

На 5-му телеканалі доволі успішно працює Роман Чайка у програмі «За чай. Com». Його гості – люди неординарного мислення, часом парадоксального, але завжди цікавого, уже хоча б тому, що «провокативного» – до роздумів. Один із них, наприклад, висловив побажання (нам із вами): не читайте, мовляв, художньої літератури, бо вона описує вигадки, нереальне життя. А мені одразу пригадалися дискусії 20-х років ХХ століття на тему «Чи потрібна казка пролетарській дитині?» Тобто, найбільші фантасти (ніжко кажучи) – большевицька банда – всіх обдурювали та обкрадали під власний акомпанемент балачок про життєву правду і щасливе майбутнє, а разом і про реальність у мистецтві... Про виховну роль літератури чи й казки вони замислилися значно пізніше...

8 листопада – напередодні Дня української мови й писемності – гостював і чаював із Р.Чайкою «Юрко Зелений, музичний критик» – так його було представлено. Він розповідав про свої експерименти на мовно-абеткових теренах – експерименти доволі неоднозначні.

Зокрема, доволі цікавими видаються його спроби перекладати ті іншомовні (англійські, німецькі тощо) слова, які нині окупує термінологічні сфери (у різноманітних галузях), і торгівельну мережу, разом із рекламою, – не

ЦІНА ЕКСПЕРИМЕНТУ

менш агресивно, ніж донині те «чинили» російські. Виходять, справді, слова, яких досі в нашій мові не було (На жаль, я не встигла записати прикладів, окрім сказаного Р.Чайкою – мовляв, прикро казати «чізкейк» на звичайний «сирник»). Лише не варто трактувати ці пошуки як неймовірне першовідкриття чи вважати, що лише англійці на таке здатні. Наприклад, ще у ХІХ столітті наш класик літератури й театру Михайло Старицький суттєво збагатив українську лексику (чудодей, жага, поривання, чарівно, пестоші й інші) й водночас зазнав чимало кпинів за «кування» слів. Та загалом цей процес усе ж позитивний.

Що ж до ідей Ю.Зеленого (його нині хтось оголошує «мовознавцем»), пов'язаних із бажаною, на його думку, заміною нашої абетки на латинську, мушу не лише висловити сумнів, а й наполягати на тому, що то був би хибний шлях. (Такі ідеї, до того ж, у корені суперечать його ж власним «перекладам»). І що з того, що так чинять у Казахстані – переходять із кирилиці на латинку?! (До речі, я досі вважала, що тамтешнім народам ближчі якісь східні абетки чи хоча б та, якою вони користувалися до приходу імперії московської... втім, і міркувати не беруся, бо некомпетентна у цих темах). Вони відходять подалі від «рускава міра», як висловився Ю.Зелений? Але в нас – інший історичний шлях. Хоча, насправді, нам (боюся, і Зеленому теж) невідомі їхні нинішні аргументи.

Якщо то справді згаданий відхід, то для нас, у кожному разі, то є абсолютно неприйнятним. Адже кирилицю значно раніш від «заснування Москви» було прийнято у Києві, саме звідси вона і прийшла туди. Як і церковнослов'янська мова, разом із церквою, а далі й освіта, й сама назва держави, і культура європейського типу – до своєрід-

Дитячий молитовник «Anhel Hoszpodeny» (Ужгород, 1904). Для цього видання використано угорський правопис

ного неслов'янського інтернаціоналу (він не гірший і не кращий від слов'янського, просто інший), із владою та її принципами, успадкованими від Золотої Орди. Це, ясна річ, окрема тема, для неї потрібні спеціальні книжки – і вони вже, нарешті, доступні, лише читайте їх! Щоб дізнатися хоча б про те, що руський світ (у галицькому варіанті – руский, тобто, власне, український) жив тут, в Україні, поки московський цар Пьотр (скажений, за словом Т.Шевченка, – а нині ми всі знаємо, які симптоми хвороби, що зветься «сказ», – і не лише суто медичні) не перекинув світ з ніг на голову, вкравши в нас нашу одвічну самоназву й назвавши свою імперію: Росская – від нової, ним вигаданої, назви його «людішек» (іншої назви їхніми владомощцями тоді й не вживано – читайте російську класичну літературу) означенням «росси». Щоправда, при цьому в нього вистачило

глузду («смекалки») використовувати наших освічених людей (поряд із німцями й голландцями) для будівництва його держави... Але це також окрема тема.

Наша історична доля – виживати поміж, загалом кажучи, двох світів, кожен із яких час від часу має (й досі) до нас свої претензії.

Один із найвиразніших прикладів – протистояння полонізаторським тенденціям у Галичині на початку ХІХ століття – діяльність «Руської трійці». Тоді з'явилася ідея про перехід на латинку і навіть «наукові» обґрунтування виникли: польська абетка («abecadlo»), мовляв, відповідніша для передачі фонетики руської мови порівняно з кирилицею. І самою назвою своєї групи (надто нечисленною, як бачимо), і творчістю, і твердою позицією у дискусії, що розпочалася, Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич та Яків Головацький захищали права своєї нації, адже питання про абетку, як висловлювався Я.Головацький, переростало у питання про народне життя: бути чи не бути русинам (українцям) у Галичині. І водночас надзвичайно важливо було «утвердити свою національну єдність із усім народом надніпрянської України» (Михайло Шалата. Маркіян Шашкевич. Життя, творчість і громадсько-культурна діяльність. – Київ, 1969. – С. 35).

Ще приклади. Подібна ситуація виникла і дещо південніше. Як нагадає дослідник, упродовж ХІХ ст. велася посиленна мадяризація населення (не лише українців, а й словаків), а у 1905 р. «ухвалено законопроект, за яким усі держслужбовці мали розмовляти (мабуть же, не тільки на службі – Л.М.) лише угорською мовою, кирилиця була заборонена» (Юрій Ковалів. Дантові кола репресій України міжвоєнного десятиліття // Слово Просвіти. ч. 45. 9–15 листопада 2017, с. 10). У 1919 р. навіть

Календар «Rusalka» (1910) для тих українців, що не розуміли кирилиці

прогресивна, на той час, праявка влада, «не визнаючи права закарпатців на єднання з усіма українцями, гальмувала надання (ім – Л.М.) автономії; на поняття «Підкарпатська» або «Закарпатська Україна» накладала табу, як і на слова «українець», «український» (там само). Хтось гадає, що з нашою темою (про латинку) це не пов'язане – і помилиться: за абеткою йде мова, за мовою – решта...

Нині, як і завжди, для нас важливо зберегти свою самототожність у колі дружніх щодо нас націй Європи і світу, щоб не запаморочилися наші голови, і ми щоби не втратили рівноваги. І щоб не відірвалися від своєї понад тисячолітньої книжної культури.

...Не кажу вже про елементарну плутанину, що виникла у тій, за чайком, розмові: адже згадувані Ю.Зеленим «драгоманівка», «кулішівка» тощо – то ж не абетки, а лише правописні правила. Абетка в них та сама: КИРИЛИЦЯ (Хіба що міг додатися один знак чи, може, два).

Адже братися до експериментів варто лише тоді, коли знаєш хоч щось про історію галузі, у якій маєш бажання щось рішуче змінювати. Обов'язкова при цьому умова: не вважати, що історія починається з тебе. І, відповідно, розуміти, що не будь-який експеримент може бути корисним. Ціна його як наслідок може виявитися надто високою. Бо ще якимсь мудрагелям може, «з великого розуму», прийти фантазія щодо, наприклад, есперанто... чи ще якоїсь віртуальної системи – адже треба комусь відволікати людей від насущних проблем...

Тож не мудруйте й не вигадуйте дурниць, панове МАЛОзнавці!

Тримаймося краще свого кореня й тисячолітньої ТРАДИЦІЇ! Так, ТРАДИЦІЇ! Бо це ж не гра в пісочниці...

Лариса МОРОЗ,
доктор філологічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
Інституту літератури
ім. Т.Г.Шевченка НАН України

Сучасні таблички з назвами вулиць у Львові. Поруч із кирилицею використано державний стандарт романізації

У рамках Урочистої Академії з нагоди відзначення 100-ліття від часу створення Василем Кричевським ескізів національного герба України «Тризуб» та перших українських банкнотів, Національний музей-заповідник українського гончарства репрезентував найповнішу в Полтавському регіоні колекцію перших українських грошових знаків доби визвольних змагань (1917–1919) із власного фондowego зібрання.

Ця мистецька подія – унікальна, адже виставка відкрилася століття потому, як з'явилися її експонати. 19 грудня Центральна Рада ухвалила «Тимчасовий закон про випуск державних кредитових білетів УНР». Михайло Грушевський оголосив конкурс на найкращі ескізи українських паперових грошей. У ньому взяла участь відомі художники, зокрема Георгій Нарбут, Василь Кричевський, Антон Середя, Григорій Золотов, Олександр Красовський, Борис Романовський. Оцінювала і приїмала (чи відхиляла) проект певного державного знаку окрема комісія, створена при Міністерстві фінансів. За умови прийняття проекту, його автор отримував доволі високий гонорар, а саме: за проект грошового знаку – від 2 до 5 тис. карбованців, за проект поштової марки – від 700 до 1000 карбованців.

Спершу грошова одиниця УНР отримала назву «карбованець», вартість якого дорівнювала 17,424 долі широго золота (1 доля = 0,044 г золота). Ухвалою Центральної Ради було видрукувано перший грошовий знак Української Народної Республіки – купюру вартістю в 100 карбованців, який надійшов у обіг 5 січня 1918 року. Автором оформлення грошового знака був видатний український художник-графік Георгій Нарбут, який для оформлення купюри використав орнаменти українського бароко XVII–XVIII століть, декоративні шрифти, зображення тризуба (родового знаку князя Володимира Великого) та куші (самострілу, герба Київського магістрату XVI–XVIII століть). Напис «100 карбованців» було подано українською мовою та мовами трьох найчисленніших національних меншин, що мешкали на території України, – російською, польською та ідиш, за що в народі їх називали «єврейськими грошиками». Також були поширені назви «ячня» – за те, що аверс було надруковано жовтою та жовтогарячою фарбами, та «кульженки» – за прізвищем власника друкарні, де їх виготовляли. Використання високоякісного, але звичайного паперу робило їх вразливими до фальшування. Перші банкноти не мали захисних водяних знаків.

1 березня 1918 року Центральна Рада прийняла Закон «Про грошову одиницю, биття монети та друк державних кредитових бі-

ПЕРШІ УКРАЇНСЬКІ ГРОШІ ЕКСПОНУЮТЬСЯ В ОПІШНОМУ

летів», яким було запроваджено нову грошову одиницю – гривню, що поділялася на 100 шагів і дорівнювала 1/2 карбованця. Запроваджувалися банкноти номіналом 2, 10, 100, 500 гривень.

Ескіз 2-х гривневої банкноти виконав Василь Кричевський, ініціали якого «В. К.» є на лицьовому боці. Посередині банкноти розташований деревоподібний орнамент темно-зеленого кольору, від стовбура якого відходять в обидва боки по п'ять криволінійних гілочок, на нижніх висять стилізовані трикутні плоди. Це схематичне зображення священного дерева – популярного мотиву в українській народній творчості, який часто зустрічається в народних вишивках. У правому ромбі – тризуб, трактований надзвичайно цікаво: якщо уважно в нього вдивитися, то перед очима ясно постає схематизований птах: нижній подовжений кінець герба в цьому випадку є дзьобом, верхній – хвостом, бічні частини – крилами. Це – сокіл, що символізує могутність і силу.

Над іншими банкнотами працював Георгій Нарбут. Вони, як і попередні 100 карбованців, вирізнялися вишуканим оформленням. Під час роботи над створенням 10 гривень художник задіяв орнаменти українських книжкових гравюр XVII століття, для 100 гривень використав зображення розкішного вінка з квітів і плодів. Посередині банкноти – тризуб. З боків – дві фігури: ліворуч – селянка з серпом і снопом у національному одязі; праворуч – робітник у фартусі поверх селянського українського одягу, що тримає молот, обвитий лавром. Знак у 100 гривень розміщено в незвичайній сітці у вигляді рамки, реверс прикрашають 2 колонки, над ними – квіти; у центрі банкноти – лавровий вінок, усередині якого – тризуб. 500 гривень прикрашає алегорія «Молода Україна» у вигляді опроміненої дівочої голови у вінку.

Зростання дефіциту державного бюджету, інфляція, потреба в розмінних номіналах спону-

кали Центральну Раду прийняти 30 березня 1918 року рішення про додаткову емісію грошових знаків. Передбачалося випустити банкноти в таких номіналах: 5, 10, 25 та 50 карбованців. 6 квітня 2018 року емісію було реалізовано лише частково – в обіг надійшли банкноти номіналом 25 та 50 карбованців, проекти яких розробив художник Олександр Красовський. На аверсі розміщено дві символічні фігури: праворуч – селянин, який тримає в лівій руці лопату, ліворуч – селянка зі снопом пшениці в одній руці і серпом в іншій. Навколо них – рослинний орнамент. На реверсі в центрі – профілі чоловіка й жінки. Чоловік символізує козацьку Україну, жінка – відроджену нову державу – УНР. Завдяки своєму оформленню в народі банкноти отримали назву «лопатки» та «берізки». Обидві банкноти мали один і той самий малюнок і відрізнялися лише номіналом та кольором.

Купюри номіналом 10 карбованців з'явилися в обіг впродовж 1918 року, але вже поза існуванням Центральної Ради.

Затримка з виготовленням гривень, труднощі з дрібними банкнотами та вилучення з обігу розмінних монет спонукали Народне міністерство фінансів УНР до прийняття 18 квітня 1918 року Закону «Про запровадження розмінних марок в Україні».

Розмінні марки-шаги, на відміну від поштових, мали зубкування по периметру, на реверсі – зображення державного герба Тризуба та напис під ним у чотирі ряди: «Ходить нарівні з дзвінкою монетою». Мали номінали: 10, 20, 30, 40 та 50 шагів.

На марках були зображені такі сюжети: 10 шагів – Тризуб на тлі

стилізованого зображення Сонця, від якого розходяться промені над Землею; 20 шагів – селянин із косяю, зображення Тризуба; 30 шагів – алегорія «Молода Україна»; 40 шагів – Тризуб в обрамленні рослинного орнаменту, внизу праворуч – два схрещені поштові ріжки; 50 шагів – номінал марки «50 шагів», обрамлений рослинним орнаментом у вигляді вінка з двома схрещеними поштовими ріжками у верхній його частині. Малюнки для перших двох марок виконав Антон Середя, трьох інших – Георгій Нарбут. Марки-шаги з'явилися в обіг 18 липня 1918 року.

5 серпня 1918 року з'явилися 3,6-відсоткові облігації внутрішньої позики, що називалися «Білетами Державної Скарбниці» номіналом 50, 100, 200 та 1000 грн. Такі білети друкували з 8 купонами (по 4 з кожного боку банкноти). Художник – Георгій Нарбут. Спочатку планували використовувати білети як облігації для внутрішньої позики, проте через брак грошей

у серпні 1918 року уряд дозволив використовувати їх як гроші.

Гетьман Павло Скоропадський, прийшовши до влади в Україні у квітні 1918 року, відновив як основну грошову одиницю Української Держави карбованець. Було виготовлено ескізи купюр у 10, 25, 50, 100, 250 та 1000 карбованців. З цих купюр Георгієві Нарбуту, який очолював утворення при гетьманові «Експедицію з заготівлення державних паперів», належав ескіз лише 100-карбованцевого знаку, де він використав портрет Богдана Хмельницького, індустріальні мотиви (композицію з ремісничих інструментів) та створений ним самим проект герба Української

Держави зі сполученням символів «Тризуб» та «Козак з мушкетом». Один із найкращих грошових знаків – банкнота 1000 карбованців, виконана в стилі українського бароко. На звороті – дві жіночі постаті, між ними – тризуб і напис «1000». Одна з жінок тримає гетьманську булаву, інша – рід достатку. З боків, у квадраті, – напис «1000». Від булави пішла назва банкнот – «гетьманки». Ескіз створив Григорій Золотов.

У серпні-вересні 1918 року в Україну почали надходити перші партії грошей, надрукованих у Німеччині. Випуск гривень у обіг Київською конторою Державного банку розпочався тільки 17 жовтня 1918 року. Надруковано було зразу 6 номіналів: по 2, 10, 100, 500, 1000 і 2000 гривень (1000 і 2000 гривень уряд змушений був замовити через тогорічну інфляцію). Причому, тільки на двох останніх була офіційна назва України за часів гетьманату – «Українська Держава». На перших чотирьох вона називалася «Українська Народна Республіка». Білети у 1000 і 2000 гривень виконав Іван Мозалевський. На 1000 гривнях зображено давній герб Києва. У центрі – лавровий вінок, узятий з панегірика «Вірші на жалостний погреб зацного лицаря Петра Конашевича-Сагайдачного 1622 г.».

Окрім того, продовжували друкувати й знаки Державної скарбниці у 25 і 50 карбованців без змін в оформленні.

У жовтні 1919 року в обіг надійшла банкнота в 25 карбованців. Виготовили її за ескізом Антона Приходька, хоча певний час вважали, що автором малюнка був Олександр Красовський. З лицьового боку вгорі – дата «1919» – «Тризуб» і текст «Знак Державної Скарбниці». Зворотний бік подібний до 25 карбованців, випущених у Києві Центральною Радою. В середині овал із зображенням жіночої та чоловічої голів, угорі над ними – «25 карбованців».

Нині в експозиції виставки перших українських грошових знаків доби визвольних змагань – унікальні історичні й мистецькі артефакти, провісники економічної незалежності Української Народної Республіки, свідки історії становлення Української Державності початку ХХ століття.

Світлана КОНЮШЕНКО,
завідувач Наукового відділу виставок
Національного музею-заповідника
українського гончарства в Опішному
Фото Тараса ПОШИВАЙЛА

«Тайна Вечеря», стінопис Леонардо да Вінчі

«ХРИСТОС ВОСКРЕС!» «ВОІСТИНУ ВОСКРЕС!»

Михайло БАЛТЯНСЬКИЙ

– Так віруючі України, як і всього християнського світу, вітаються при зустрічі, – каже знавець і пропагандист релігійних звичаїв та обрядів Василь Григорович Швидкохід із Придунав'я. – Так буде впродовж 40 днів. Люди тиснуть руки, тричі обіймаються, бажаючи одне одному міцного здоров'я, родинного достатку і щасливого довголіття.

ВИЯВ ЛЮБОВІ ТА УПОКОРЕННЯ

– Учора в нас із вами був четвер, – починає Василь Григорович. – Увечері, такого самого четверга того далекого минулого, Ісус і дванадцять апостолів зібрались на таємну пасхальну вечерю. Перед трапезою учні заговорили про те, хто з них буде першим у Царстві Божому, якщо Ісус посяде царський престол у Єрусалимі. Це, звісно, не сподобалось Учителю, і Він зауважив, що нерозумно хотіти першості, замість того, щоб служити один одному.

На підтвердження сказаного Він підвівся, скинув верхній одяг, узяв рушник, налив води у миску і почав мити ноги учням. Ніхто не перечив. Та, коли Ісус підійшов до Петра, той здивувався: «Господи, чи ж Тобі мити мої ноги?» Ісус відповів: «Що Я роблю, тепер ти не знаєш, а зрозумієш згодом». Але Петро наполягав на своєму: «Не помієш моїх ніг повік». Тоді Ісус сказав: «Якщо не помію твоїх ніг, не матимеш нічого спільного зі мною». Петро злякався і вигукнув: «Господи, в такому разі помий не тільки ноги мої, але й руки і голову». Але Ісус відповів, що Петро чистий і потребує тільки миття ніг.

Потім Своїм учням каже: «Ви чисті, але не всі». Не чистий був Іуда Іскаріот. Бо він не вірив в Ісуса як Сина Божого, а тому не був очищений від гріхів. Та Ісус і йому помив ноги. Свої дії Він по-

яснив, що у такий спосіб виявив любов та упокорення.

ПОЦІЛУНОК ІУДИ

– Подякувавши Богові за можливість розпочати трапезу, – веде далі Василь Григорович, – Він благословив вечерю, розламав хліб і, роздавши учням, мовив: «Це є Тіло Моє, яке за вас віддається». Узяв чашу з вином і, подавши її учням, сказав: «Розділіть між собою; ця чаша є Новий Заповіт у Моїй Крові, яка за вас проливається».

Ісус із сумом дивився на Іуду. Потім сказав: «Істинно кажу вам, що один із вас зрадить мене». Засмучені учні почали запитувати: «Чи не я, Господи?», «Хто це?» Ісус відповів: «Той, кому Я, умочивши кусень хліба, подам». І, вмочивши у сіль кусень хліба, подав Іуді Іскаріоту.

Іуда, наперед знаючи відповідь Ісуса, все-таки запитав: «Чи не я?» Ісус відповів: «Так, ти. Що робиш, роби швидше». Іуда зрозумів слова Ісуса й пішов до будинку первосвященника.

Петро казав, що готовий померти за Ісуса. Але Ісус засмутив його: «Істинно, істинно кажу тобі: не проспівася півень, як зречешся Мене тричі».

Цієї ночі Він скорботно молився. До Нього з небес спустився ангел, щоб зміцнити дух Його. І ось з'явився гурт грішників з Іудою попереду. Зрадник наблизився до Ісуса і поцілував Його, ніби радіючи бажаній зустрічі. Люди зі смолоскипами, послані первосвященниками та фарисеями, схопили Учителя і привели Його до місця судилища в палац первосвященника.

ОДНОМУ – ПРОЩЕННЯ, ІНШОМУ – ЗАШМОРГ

– Петро пробрався у двір з допомогою Іоанна, – у світлиці оповідача запала тиша. – У приміщенні, де було багато слуг, Ісуса він не побачив. Над Учителем чинили жорстокий суд у сусідній кімнаті.

Петро ховався, щоб його не впізнали і не затримали як учня Ісуса. Про свою готовність постраждати разом зі своїм Учителем він уже забув.

Петро грівся біля вогню, а Ісус стояв перед Своїми суддями, головним з яких був первосвященик Каіафа. Все тіло Ісуса вкрито ранами, на обличчі – глибоке страждання. Ісуса звинувачували в тому, що Він нібито під час проповідей налаштовував людей проти панівного ладу, Бога і храму. «Підтверджували» це і підкуплені лжесвідки. Ісус на такий наклеп не відповідав. Тоді Каіафа сказав: «Заклинаю Тебе Богом, скажи нам, чи Ти Христос, Син Божий?» Ісус відповів: «Так, це Я».

Первосвященик вигукнув: «Навіщо нам іще свідки? Ви чули богохульство. Як вам здається?» І синедрион визнав Ісуса гідним смерті. Але іудеям робити це заборонялося. Тоді вони були під владою римлян, і всі питання узгоджували з їхнім представником Понтієм Пілатом.

Петро, погрівшись біля вогню, підсів до слуг первосвященика. До нього підійшла служниця і сказала: «І ти був з Ісусом Галілеянином». Та Петро зрікся перед усіма: «Не знаю, що ти говориш». Друга служниця, повіривши словам першої, сказала: «І цей з Ісусом Назореем». Але Петро зрікся з клятвою, що не знає Ісуса. Один зі слуг первосвященика сказав: «Чи не тебе я бачив з Ним у саду?» Петро знову зрікся, і в цей час заспівав півень. Петро був прощений, оскільки вірив в Ісуса як Сина Божого.

Трагічний кінець спіткав Іуду. Збагнувши свій негідний вчинок, він кинув одержані за зраду срібняки в храм, а сам пішов у гай, де й повісився. Якби він, як Петро, розкався у скоєному злочині, звернувся з мольбою прощення до Бога, можливо, іншою була б його доля. Але для цього в нього забракло віри.

«РОЗІПНИ, РОЗІПНИ ЙОГО!»

– Спокійний і впевнений вигляд зраненого Ісуса Христа вразив Понтія Пілата. Римський намісник пройнявся до нього співчуттям і жалем, йому захотілось уникнути необхідності Його судити. Тим паче, що в Ісуса повірила навіть його дружина. Первосвященикам і старійшинам сказав, щоб вони самі Його судили за їхнім законом. Пілат, поговоривши наодинці з Ісусом, переконався в Його невинуватості й відправив до Ірода. Але той не наважився судити й повернув Його Пілату. В іудеїв був звичай, згідно з яким правитель римський на свято Паски відпускав на волю одного з в'язнів, якого вибирав народ.

Пілат, зібравши народ, запитав: «Хочете, щоб я відпустив вам царя Іудейського?» Та народ просив звільнити вбивцю Варраву, а не Ісуса. Кілька разів запитував Пілат, а відповідь була одна: «Варраву!» «А що робити з Ісусом, названим Христом?» «Розіпни, розіпни його!» – волав тисячоголосий натовп.

Знявши з Нього закривавлений одяг, надягли багрянцю, яку носили царі, сплели й поклали на голову терновий вінок, а в руку замість царського скіпетра вклали тростину. У такому стані в супроводі воїнів полку повели Його і двох злочинців на Голгофу. Знемагаючи під тягарем гріхів усього світу, тепер Він ледь не падав ще й від ваги хреста, якого безжалюгідні воїни поклали Йому на плечі. Тоді вороги примусили зустрічного чоловіка на ім'я Симон нести хрест. Учні Господа зі страху розбіглися і, спостерігаючи здалеку, йшли за Ісусом.

Була дев'ята година ранку, коли Він зупинився на Голгофі. Його розіп'яли – руки й ноги великими цвяхами прибили до хреста, потім хрест підняли і вкопали глибоко в землю. Обабіч розіп'яли і тих двох розбійників. Над головою Ісуса Пілат розпорядився

прикріпити напис: «Це Ісус, Цар Іудейський».

Першими словами Його на хресті була молитва за мучителів Його: «Отче! Прости їм, бо вони не знають, що роблять».

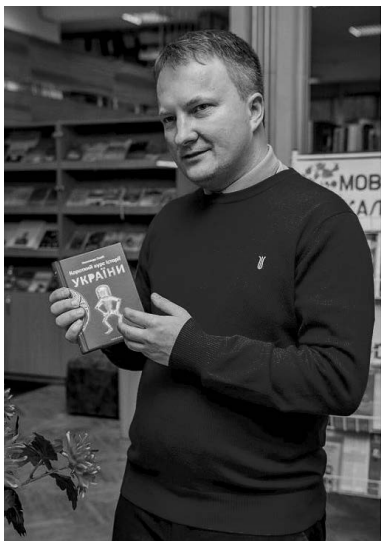
Опівдні сонце стояло високо в небі. Раптом півня огорнула землю. Стався землетрус. Було так темно, що впродовж трьох годин вороги Ісуса не бачили Його обличчя. З хреста долинув голос: «Боже Мій! Боже Мій! Чому Ти залишив Мене?» Коли Ісус просив пити, один із воїнів змочив губку в оцті й підніс її до губ Спасителя. Ісус вигукнув: «Збулося!» Потім промовив останні слова: «Отче, в руки Твої передаю дух Мій». І, схиливши голову, спустив дух.

ІЗ СМЕРТІ – У БЕЗСМЕРТЯ!

– Згідно з іудейським законом, не можна було залишати на ніч тіло померлого на хресті, – завершує свою оповідь Василь Григорович. – Пілат дозволив зняти з хреста тіла розіп'ятих. Тіло Спасителя віддали Йосифу, багатому членові синедриону, який був проти вироку Ісусові. Поховали Його в саду Йосифа, в печері, висіченій у скелі, в якій ще нікого не ховали. А фарисеї і книжники поставили охорону біля гробу й закрили вхід у печеру важким каменем, щоб учні Ісуса не забрали тіло Свого Учителя.

У неділю вранці першими прийшли трое жінок – Марія, Соломія і Марія Магдалина.

Вони побачили, що камінь відсунутий від входу в печеру. Охорони не було. Жінки не знали, що після землетрусу з небес спустився ангел і відкотив камінь від печери, а Ісус воскрес і встав з гроба. Перед ними з'явилися двоє ангелів і сказали: «Що ви шукаєте живого серед мертвих? Його тут немає. Він воскрес». Цю новину жінки принесли одинадцятьом учням Ісуса, від яких про неї дізнався весь християнський світ. «Він зі смерті вийшов у безсмертя!», – радісно казали вони.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

У Музеї книги і друкарства України Національного історико-культурного Києво-Печерського заповідника відбулася презентація виданого вперше за останні десятиліття англійського скороченого курсу історії України – «A History of Ukraine. A Short Course» авторства відомого українського історика, політолога-експерта Олександра Палія.

Ця книга дасть змогу світові краще зрозуміти Україну, а нашій державі – бути ширше представленою в англомовному світі.

Після презентації перед публікою з великим успіхом виступив науковий співробітник Музею книги і друкарства, заслужений артист України, бандурист і лірник, соліст популярного гурту «Хорей козацька» Тарас Компаніченко. Йому аплодували численні гості, серед яких – іноземні дипломати, журналісти, етнографи, історики, літературознавці, музейники, музиканти.

Це надзвичайно цікаве й змістовне науково-популярне видання вийшло друком торік у видавництві «Мега-прес-груп» на замовлення Міністерства інформаційної політики України. Автор висловлює глибоку подяку за участь у підготовці книги Михайлові Нестеренку, Ізоліні Селезньовій і перекладачеві Василю Старку.

Об'ємна «Історія України» Олександра Палія, видана 2010 року українською мовою, уже має широку популярність. 2017 року у видавництві «А-ба-ба-га-ла-ма-га» побачив світ «Короткий курс історії України», також українською. Усі три книги є оригінальною оповіддю історії нашої країни від найдавніших часів до сьогодення.

Книжка A History of Ukraine. A Short Course має зручний кишеньковий формат. Її наклад – 1000 примірників. Автор викладає короткий огляд подій і до кожної з них додає ілюстрації та

тексти з первинних історичних джерел.

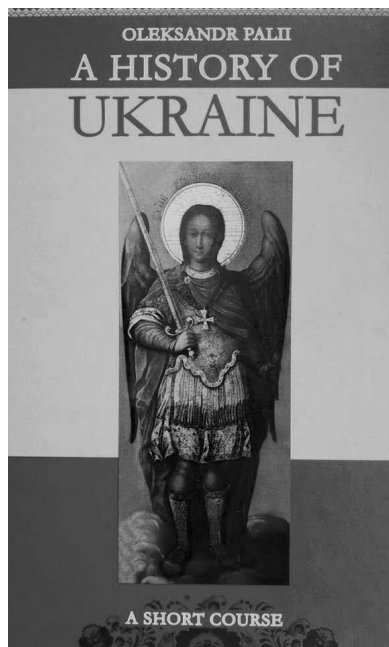
– Я написав цю історичну книгу, так би мовити, з погляду українців, бо така вже природа історії як наукової дисципліни, – зазначає Олександр Палій. – З XVIII століття, коли гетьман Іван Мазепа та король Швеції Карл XII програли битву під Полтавою, Україна фактично зникла з політичної мапи Європи, і світ почав дивитися на нас крізь призму російських окулярів. Ідентифікацію України як самобутньої нації було спотворено російською пропагандою. Українські історики XIX століття були обмежені заборонами царського режиму, а у XX столітті їх часто-густо просто ув'язнювали

чи знищували фізично. Тоді вживали й могли писати правду лише ті, хто перебував за межами Російської імперії, а згодом – Радянського Союзу. Український народ завжди жив і нині живе на перехресті різних культур. А своїм генетичним прагненням до свободи й турботою за спільноту завжди був і залишається європейським народом.

Тож, працюючи над «Історією України», автор поставив за мету донести до читача історичну правду, що, можливо, багато кому є невідомою. Олександр Палій послуговувався архівними документами, уникаючи вторинних текстів, суб'єктивних переказів.

Місія англійського видання A History of Ukraine. A Short Course Олександра Палія – об'єктивно та доступно інформувати міжнародну спільноту про історію України, її минуле й сьогодення. Безумовно, автор здійснив неоціненний внесок у справу діалогу культур, якнайкращого порозуміння між Україною та світом.

Юлія ОМЕЛЬЧУК

СТРІЧАЄ СОНЦЕ СПІВОМ

Світ побачила нова книжка багаторазового володаря звання «Найкращий поет-пісняр України» Вадима Крищенка «Дзвони вечірнього слова».

Ця дивовижна книжка ще пахне фарбою, немов щойно розквітла конвалія. Захоплює філософськи виконане художнє оформлення обкладинки: слова назви видання ніби застиглою мелодією пристали до хмар розжареного червоним, схованим за обрієм сонцем одвічного неба, а внизу – стос книг, що символізують вагомий доробок трудового дня.

– Презентую, – каже мені Вадим Крищенко, поспіхом дістаючи з сумки примірник (автор, скільки його знаю, завжди поспішає, наче доганяє замислене). – Прочитай і подумай.

– Спасибі за подарунок, – вдячно схилив голову перед патріархом української пісні.

А в скронях думка: так це ж він сам собі зробив подарунок – 1 квітня 2018 року Вадим Дмитрович зустрів свою 83 весну. То була вербна неділя, і православні прочани відзначали один із дванадцяти головних християнських свят – вхід Господній у Єрусалим. Який Божественний збіг дат і обставин!

Гортаю сторінки і опиняюся у священному царстві афористичних поезій. Короткі, в чотирьох-вісім рядків, вірші буквально влучають у серце вогнем тем, що надзвичайно хвилюють. Неймовірно магією слова автор бере читача за руку і веде крізь усесвіт високої мудрості життя. Вмить намагнічуюся його настроєм радості й зажури, захоплення і зневаги, любові та ненависті.

Тільки людина з тонкою вразливою душею, залюбленою у красу життя, зболеною уболіванням за долю рідного народу, може написати молитовно:

*У нас поразок більш,
ніж перемог,
Хоча ми билися,
борились до безтями...*

*Попросимо, щоб
в нашій долі Бог*

*Оці два слова поміняв місцями.
Задумовно висловлює Вадим
Дмитрович свою життєву позицію:*

*Хоча тривог утома на обличчі,
Та в цьому світі
мстивості та чвар*

*Наказую собі:
не падай ти у відчай.
Тримай удар,
завжди тримай удар!*

Відлунням Кобзаревих дум звучать вісім рядків під заголовком «Ось істина»:

*Пахучий хліб і милої рука,
Над головою ріднокраю небо –
Ось істина, яку ти так шукав,
Зробивши з неї
загадковий ребус.*

*Скупа сльоза у матері з-під вій,
Що не бажав*

*більше в світі лиха...
Ось істина, яка, ти зрозумій, –
Така проста і водночас велика.*

Здається, я розумію. Душу мою бентежить його величне освідчення:

*Моя любов багатогранна –
Вона потішить і поб'є.*

*Моя любов – болуча рана
Й неждані зцілення моє.
Мій розпач і жива надія,
Я в ній, як в пеклі чи в раю...*

*А іншої – не розумію,
А іншу – я не визнаю.*

Саме «живою надією» пройнята бойова вдача автора. Його афоризми – фортеці високої моралі. З них ведегся нищівний вогонь по великогабаритних суспільних мішенях – злодійству, підступництву, зраді та обману, які занастали теперішню буття. І враз пізнаються носії цих невиліковних хвороб – крадії, хабарники, перевертні, злочинці, які втратили гордість, гідність, сумління та честь і, на поцуплених у народу коштах дорвавшись до правлячого корита, «останню свитину» знімають з цього народу. Не відаючи, що творять, вони думають, що їх мине кара земна і Господня. Не мине! Вчитайтеся:

*Хоч навчилися
говорити,
Та душа така
пуста,*

*Наче віра без
молитви,
Наче церква –
без хреста.*

Що не афоризм, то вирок, вирок... Вирок тим, хто так згнъбив життя... Та все ж переважає виразна тональність оптимізму:

*Хоч жити важко –
Не хочу бути
плаксивим.*

*Учусь у пташки
Стрічати сонце співом.*

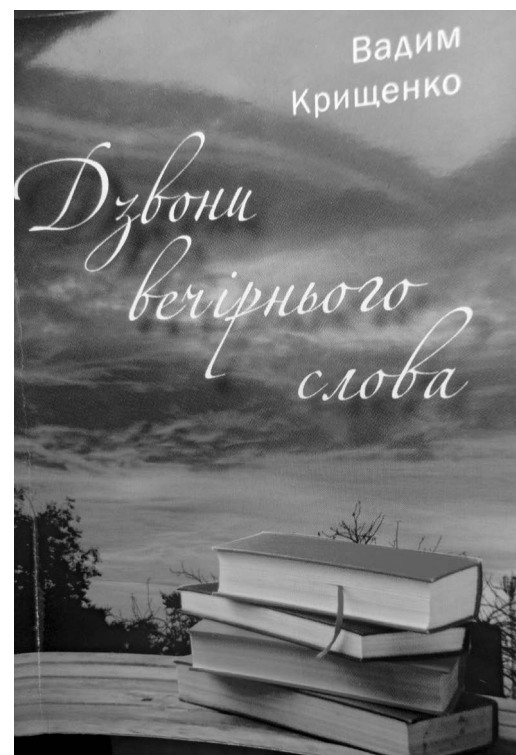
А мою душу гріє гордий спогад про те, що крила для успішного злету в поетичний вирій завзятого житомирського юнака, студента факультету журналістики Шевченкового університету Вадима Крищенка колись «освятили» на своїх шпальтах «Робітничої газети» і «Молодь України», де в ті часи стрімко започатковувалася слава гордості українського народу, геніального поета – академіка Бориса Ілліча Олійника. І визнання його з ним не розминулося.

Після першої книжки «Тепла прорість» (1963) вийшло 48 збірок поезій для дорослих і дітей. Він автор багатьох сотень популярних пісень, відомих не лише в Україні, а й далеко за її межами. Лауреат літературно-мистецьких премій імені Івана Нечуя-Левицького, імені Андрія Малишка, імені Дмитра Луценка. Номінувався на Шевченківську премію.

Вадим Крищенко – народний артист України, заслужений діяч мистецтв України, багаторазовий володар звання «Найкращий поет-пісняр України». Нагороджений орденом Ярослава Мудрого, повний кавалер орденів «За заслуги», відзначений Почесною Грамотою Верховної Ради України, має звання «Народний посол України», удостоений високих церковних відзнак.

Тож нехай Вам, шановний Барде, надалі рясно твориться, щедро віддячується і безупинно нових весел накопичується! Будьмо!

Михайло БАЛТЯНСЬКИЙ,
заслужений журналіст України

Так закортіло розпочати свою розповідь про все побачене і почуте напередодні Дня театру в дивовижно вишуканому і затишному приміщенні столичного Театру на Подолі, який нещодавно став об'єктом пересудів і дебатів стосовно оновлення самого приміщення театру!

Адже вперше потрапивши у фойє (бо в залі вже довелось все роздивитися раніше), я не могла позбутися відчуття перебування в якійсь небаченій раніше в Україні театральній реальності. З'явилося відчуття потреби навіть змінити свій дрескод, бо якийсь він у мене не надто сучасний. Та Бог з цим. Глибоко вдихнувши повітря нових змін на краше, якось адаптувалася й почала дихати вільно і незалежно. Разом з тими, хто потрапив сюди не вперше і нічого не роздивлявся, як турист чи інопланетянин. Та, власне, на цій церемонії і провела значну частину свого професійного і творчого буття в різні часи. А в театрі може здивувати таких жертв любові до нього, як я, лише дійство.

Проходжу в затишну, трохи схожу на зал європейського кінотеатру, театральну залу. І розпочинається веселе театралізоване дійство вже традиційної і очікуваної театральною спільнотою «Київської пекторалі 2017». З перших кроків і акордів зрозуміло, що все замислене буде не лише несподіваним, але й непередбачуваним від А до Я. Адже в новому приміщенні, в обіймах якого таким щасливим почуватиметься і господар театру, директор та режисер Віталій Малахов, і його колектив, і гості та номінанти, яких режисери цієї події вивели на сцену та представили у всій красі акторських талантів... Інноваційними несподіванками це і не назвеш, бо так має бути і є в усьому світі. Нарешті, і в нас сталося! Адже в минулі роки лише ті, хто мав якісь папери з інформацією про всіх, кого помітили протягом року експерти, знали про них. А тут усе почалося з параду номінантів, яких присутні в залі вітали оваціями. Температура позитивних емоцій підвищилася відразу і під звуки сучасних театральних музичних витівок, які звучали протягом церемонії у виконанні антрепризного оркестру, який був створений з акторів різних театрів, але належать до приблизно однієї молоді категорії талановитих митців нашого сьогодення.

Артистичний і завжди веселий директор київського театру-побратиму «Сузір'я» і водночас голова експертної ради Олексій Кужельний традиційно налаштував глядачів на свою хвилю. Розповів смішний анекдот, який йому щойно перед початком розповів Віталій Малахов, і веселою манерою в залі запахло, як квітами навесні, коли все в природі налаштовується на життя і його продовження.

ПЕКТОРАЛЬ У «САРКОФАЗІ» ЧИ В ОПРАВІ?

Отак і розпочалося це свято, так воно й закінчилося того вечора. Адже в його організацію і настрій було вкладено багато праці й душевних сил кожного.

Інноваційним був підхід у кожному блоці церемонії. Адже вперше ведучими програми, які змінювалися парами, були торішні переможці, що вже давно стали зірками сучасного українського театру і кіно.

Тож виступ міністра культури Євгена Нищука був також не лише теплим і щирим, але й з акцентами на ренесансі у цій сфері культури. Справді, загал уже реагує на тих акторів, які задіяні в серіалах і фільмах, що демонструються по телевізору і в кінотеатрах. А їх уже знято чимало і вже багато хто з глядачів іде до театру для того, щоб подивитися на сцені на акторів, які стали улюбленими завдяки присутності на екранах телевізорів. Вітав міністр і зірку театру і кіно, народну артистку України Ларису Кадочникову, яка зворушливо тихо дякувала всім за те, що на респіт отримала Пектораль «За вагомий внесок у розвиток театральності мистецтва». Справді, такою актрисою українська сцена та кіно мають пишатися, а вона – одна з тих, кого майже не побачиш нині ані там, ані там. От в оновленому театрі на Подолі, на сцені вона і засяяла щасливою посмішкою.

А яка чудова концертна програма відбулась протягом цього дійства! Вікторія Васалаті виконала одну з пісень, що звучить у виставі «Едіт Піаф. Життя в кредит» Національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка. Тимур Полянський та Володимир Соляник прозвучали у дуетному виконанні музичних творів, які колись стали найкращими в номінації «За найкраще музичне оформлення вистави». Виступили й інші володарі премії минулих років із не менш яскравими подарунками. І це був феєрверк концертного формату, який режисер бісером з перлин теат-

рального мистецтва вплив у доволі нетрадиційну палітру церемоніального стандарту.

Не думаю, що цікава всім інформація про всіх торішніх героїв цієї події, бо все це детально викладено на сайті «Київської пекторалі 2017», але враження про деяких таки просяться на згадку. Ось, як приклад, майже дослівно можна процитувати те, що сказав один з них після вручення йому всього, що заслужив протягом року. Отримавши всі призики в номінації «За найкращу музичну виставу» «За двома зайцями», яка була поставлена в Національному академічному театрі опери та балету України ім. Т.Г. Шевченка, режис-

сер Сергій Маслобойщиков розсмішив усіх такими перлами: «От робити щось таке важко, серйозно, всю душу вкладаєш а ніхто цього навіть не помітить. А тут однією лівою, легко щось так пішло і ось результат!!!» Ледь не підскочив переможець, хоча свій захват від участі продемонстрував ще в параді номінантів, якось так несподівано і дуже артистично продемонструвавши свої почуття захвату і радості. Таким собі тинейджером з вулиці представився і потрапив у число тих, кого називають молодими. Він був саме таким, яким має бути митець – вільним і яскравим. Тому й запам'ятався всім таким і надовго.

А це приємно було чути, що за виконання чоловічої ролі першого плану найкращим було визнано геніального актора і режисера нашої сучасності, народного артиста Лева Сомова у виставі Е. Ажара «Життя попереду» Київського академічного театру драми і комедії на лівому березі Дніпра. Хоча самого актора серед присутніх не було, а саме від нього слід було очікувати найнесподіванішої реакції та чи не якоїсь імпровізованої сцени з арсеналу його творчої фантазії.

А ще задовго до церемоніального дійства випало дізнатися

про ще одну нову сторінку в історії «Київської пекторалі». Зустріла директора центру досліджень і пропаганди народної творчості Миколу Пересунька, який став ініціатором запровадження номінації, що відкриває завісу і дає можливість бути учасниками театральних процесів аматорам, учасникам самодіяльних театрів, які працюють у столиці. І першовідкривачами цього шляху стали учасники київського центру культури і мистецтв, тобто колишнього клубу «Арсенал», керівник якого зізнався у тому, що зайшов на церемонію як людина, яку завжди цікавив театр і як той, що прослужив йому усе своє життя. Здається, що в тихій промові цього чоловіка прозвучали не лише факти з історії його театру, в якому він служив актором ще тоді, коли, нині вже знамениті і сановиті, митці вчили його акторської майстерності як режисери.

А молодим, які стали лауреатами 2017-го, директор Театру на Подолі Віталій Малахов приготував особливий приямок. Сюрпризом для зовсім молоді режисерки Анни Огій стало те, що вона отримала запрошення на постановку своєї вистави в цьому театрі вже найближчим часом. Уявляєте, які пристрасті вирували і в душі молоді мисткині, і на сцені?!

Перед присутніми виступили з найкращими побажаннями та привітаннями і представники київської мерії, і очільники столичного департаменту культури Діана Попова, та й від мера міста Віталія Кличка прозвучали привітання, і схоже, що як від людини не байдужої до театру. Адже представник мера розповів, що на Новорічно-різдвяні свята Віталій Кличко хотів подарувати всім членам своєї фракції квитки до Театру на Подолі. А тут сталася несподіванка, бо квитки на таку кількість осіб можна було забронювати лише на березень. Тож і виходить, що в березні, чи не у час, коли святкується День театру, цей подарунок стане реальністю. А це цікавий факт, бо такі справді відбуваються ренесанс українського театру, і квитки до будь-якого київського театру стали дефіцитом. Шануймося і театралізуймося! Тоді і ми станемо цінними, зможемо дивувати Європу не лише сумними подіями, що відбуваються навколо нас і труять наші душі. До речі, театр і театральна спільнота – це той батальйон українців, який з перших днів зміни наших реалій на негатив виступив на передовій. Ви б знали і бачили, як їх люблять і чекають на фронті!

Київська пектораль

ДВАДЦЯТЬ РОКІВ ДО СЕРІОЗНИХ КРОКІВ «Я САМ І Я САМА»

Пригадалося з французької класики «Три мушкетери. Двадцять років потому». Недарма, бо загадала після зустрічі з журналісткою Тетяною Кондратенко мрію. Хочу знову відсвяткувати з нею та її друзями ще двадцять років її творчої дитини – ігрової газети (чи й журналу) «Я сам Я сама».

Леся САМІЙЛЕНКО

Навіть відтворити цю назву в тексті непросто, адже у цьому друкованому виданні для дітей – все подається якось непросто, вигадливо і весело. От і в назві літерка А якось задержуватися виглядає, неначе заклала свого носика, бо розмістилася вже на листочку з учнівського зошита як окрема лінгвістична цяця. Та, коли йдеться про видання для дітей, то з цим виданням знову ж таки і не так просто, бо його з великим зацікавленням читають самі і своїм онукам їхні небадужі бабусі та дідусі. І часто ця традиція переходить від тих, хто виростив своїх дітей привченими до цього надзвичайно цікавого і корисного у сенсі різнобічного розвитку дитини видання. А від усього, до чого ми колись звикли, газету «Я сам(а)» відрізняє особлива контентуальна палітра, яку складають віднайдені і часто просто вигадані авторкою та її однодумцями ігрові форми подання будь-якого матеріалу. Діти, залюбки граючись, не втомлюються від таких читацьких забав. А дорослі часто просто навчаються за цими матеріалами нових методик виховання – простих і водночас дуже інтелектуальних та захопливих.

Я про це пишу недарма, адже з великим інтересом і досі іноді переглядаю це видання, на якому виховувала колись свою онуку. Нині моя Даринка, з якою ми якийсь час вели у цій газеті рубрику «Смішинки від Даринки», – вже випускниця університету й успішна журналістка. А я дякую і за це саме моему знайомству з пані Тетяною, якій у ювілейний рік передаю низький уклін від шанувальниць із моєї родини.

Для тих, хто ще не знайомий з виданням, про яке йдеться, можу зауважити, що це дуже суттєвий недолік у вихованні ваших нащадків і самі ви позбавили себе моментів насолоди відкриття нового і прекрасного.

«Літо-літечко казкове, веселкове, чарівне, запроси до гри мене». З такої ноти починається одне з літніх чисел газети. «Грайте до схочу!» – закликає рубрика. А далі на цій шпальті ігри – на всі смаки і на різні теми, захопившись якими, діти (та й дорослі) підсвідомо краще засвоюють матеріал про те чи інше явище, факт чи предмет, який часто щоденно поруч із тобою, але ніколи раніше не викликав до себе такого інтересу, як після розповіді про нього чи історію його створення та існування в сучасному буденному житті. Дізнавшись історію про цей предмет чи явище, діти дуже часто уважніше ставляться до цього і навіть обігрують по-своєму ці знання. Тоді уважні старші читачі записують ці перлинки від свого «Данилка» чи своєї «Даринки», і вони доповнюють палітру та кошик

ня до цих геніїв. На думку спадає книга «Від двох до п'яти» Корнія Чуковського, яка у мене особисто була чи не настільною упродовж не лише дитинства, а вже й у студентські роки, бо тоді я вже й стала мамою. Не знаю, гарною чи поганою, але не найгіршою, бо виховувала своїх дітей за системою Спока і ніколи про це не шкодувала. Хоча самі книги доводилося підпільно читати і контрабандно добувати, бо ця система вважалася ворожою для членів радянського суспільства. Але це я веду до того, що все, з чим мені довелося познайомитися, читаючи газету «Я сам. Я сама» і спілкуючись із Тетяною Кондратенко, мене дуже тішило. Здавалося, що ця жінка також була «підпільницею» у вихованні своїх дітей чи просто дуже мудрою і доброю від природи. Адже такі люди завжди були,

Тетяна Кондратенко з одним із гостей на ювілеї

з веселощами їхньої оселі та сім'ї. Адже хто може сперечатися з приводу того, що не талановитих дітей не існує. Існують батьки, не навчені ані чути, ані сприймати свою дитину як унікальну особистість, яку вони виховують так, як їх навчило їхнє оточення і життя. А дитину методами Макаренка виховати яскравою особистістю важко, бо система уніфікації калічить не лише душу людини, але і її майбутнє. Дитину найкраще виховувати не моралізаторськими методами, а власним прикладом свого щоденного життя, бо світлий розум малюка до п'яти років – це скарбниця креативних ідей і геніальних відкриттів, які знищуються на корені, бо ставлення до дитячих ідей і досі у більшості викликає лише пересторогу. Тоді хочеться нагадати класичні приклади виняткового ставлен-

ня до цих геніїв. На думку спадає книга «Від двох до п'яти» Корнія Чуковського, яка у мене особисто була чи не настільною упродовж не лише дитинства, а вже й у студентські роки, бо тоді я вже й стала мамою. Не знаю, гарною чи поганою, але не найгіршою, бо виховувала своїх дітей за системою Спока і ніколи про це не шкодувала. Хоча самі книги доводилося підпільно читати і контрабандно добувати, бо ця система вважалася ворожою для членів радянського суспільства. Але це я веду до того, що все, з чим мені довелося познайомитися, читаючи газету «Я сам. Я сама» і спілкуючись із Тетяною Кондратенко, мене дуже тішило. Здавалося, що ця жінка також була «підпільницею» у вихованні своїх дітей чи просто дуже мудрою і доброю від природи. Адже такі люди завжди були,

і, слава Богу, й досі не перевелися і в нашому пострадянському суспільстві. «Рідному краю пісню співаю...», «Говори українською»... Ось такими рубриками це видання, без пафосу й особливих акцентів стосовно патріотичного виховання, призвичаєє дитину до високого ставлення до свого, сокровенного і теплого, як мамине молоко чи батькова, іноді навіть тверда і мозоляста, долоня. І на цих сторінках авторами часто виступають не лише письменники та журналісти, а й зовсім маленькі дописувачі, які знають, що існує така газета і вона дає можливість проявити свій талант, незалежно від віку.

Ось, наприклад:

АКРОВІРШ

У моєму краї веселковим
Кращого нічого і нема:

*Рідні села, ріки, ниви й доли
Або цей квіток рясний розмай.
Їхню дивовижу в серці ношу.
Найдорожчий –
прабатьківський край.
А Україна – це планети рай!*

Авторкою цих добрих і щирих рядків є Любов Седуніч з смт Синява Хмельницької області.

А цей приклад є показовим ще й тому, що такі можливості дають дитині не лише шанс, але і віру в те, що вік – це не діагноз, а стимул до подальших перемог.

Хочете дізнатися більше про зовсім маленьких учасників самодіяльних колективів чи навіть конкурсів, та й переможців у них, то в цьому вам допоможе сторіночка рубрики «В гостях у нотки», що на сторінках газети весело і «сердито» (іноді з зауваженнями фахівців) висвітлює всі сторони життя тих, хто мріє стати зіркою.

А ще в цій газеті, редакція якої розміщується в Київському планетарії і підтримується товариством «Знання», є дуже популярна, ексклюзивна тема, якій приділено велику увагу. Це – Космос і все, що супроводжує тему космонавтики і знань про планети. Хто ж таким не цікавиться! Зізнаюся, що саме з газети «Я Сам. Я Сама» я отримала найбільше інформації про все, що стосується цих тем.

А в ювілейному номері я зустріла ще одну нову для себе рубрику, яка звучить як гасло нашого сучасного буття: «Кожен захищає країну по-своєму. Я дарую мистецтво». І це вже нині є чи не банально, бо митці першими відгукуються на болі суспільства, резонуючи своїми творчими перемогами з його потребами. І тут про героїзм я згадувати не пафосно, а під враженням від прочитаного в Інтернеті і записаного з «патріотичної» промови одного з російських письменників, який жовчю заявляв про те, що для того, щоб знищити Україну, потрібно, перш за все, винищити в ній дітей. (Без коментарів.)

А в контексті моєї розповіді про ювілей дитячої газети, якій вдалося героїчно вижити, незважаючи на всі труднощі сьогодення і завдяки любові до своєї справи високої жінки з великим

і полум'яним серцем, – стверджую: таким, як Тетяна Кондратенко, в цивілізованому суспільстві дають звання Героя! А вона скромно та іноді з сумом каже, що і звання заслуженого журналіста досі не має, бо САМА.

Тут я трохи не згодна, адже в ці дні, коли газета заявила про свій перший двадцятирічний ювілей, вона не була ані сумною, ані самотньою, була щасливою і окриленою, адже на її свято зібралися її колеги всіх поколінь, допомогли з його організацією навіть чоловіки, яким пані Тетяна щиро зізнавалася в любові. Та як тут такому не статися, адже, маючи свого власного чоловіка, якого звати Василем, має ще й трьох знаменитих і дуже добрих друзів та помічників, які також зветься Василіями і стали вже її професійними охоронцями у справі збереження духовного скарбу, яким є її дитина-газета «Я Сам. Я Сама». Назву цю пані Тетяна розшифровує якось особливо по-материнськи. Розповідає, що, коли її власні діти були маленькими, а вона молодою мамою, то часто доводилося чути саме ці слова, коли дитина хотіла вже проявитися як самостійна особа і на пропозицію, як приклад, зашнурувати черевик, несподівано сміливо казала «Ні. Я сам» чи «сама». І з цього моменту батькам треба вже змиритися з тим, що ця маленька людина вже стає особистістю. А чи стане такою, тут вже залежить від ставлення старших до проявів дитячого власного Я.

Не думаю, що у тих, хто знає і любить ювілярку-«ясамушницю», будуть із цим проблеми. Газета дає достатньо знань і вчить того, як дитині і дорослим стати вірними друзями назавжди і хоча б трохи зменшити відстань між поколіннями дітей та батьків, які невідвратно стають дідусями і бабусями. От з останньою категорією шанувальників газети ми й зустрілися на ювілеї в Київському планетарії. Було чого порадіти дідусям Василям і бабусям Тетянам, Ларисам та й усім іншим, бо кожний згадував і своїх власних онуків з такою радістю, яку дають лише теплі спогади про спілкування між друзями в родині. А це в наш час – найбільший дефіцит.

ГАЛИНА БАБІЙ: «РАДІО — НЕСПОДІВАНКА У МОЄМУ ЖИТТІ, ЯКА ДАЄ МОЖЛИВОСТІ САМОРЕАЛІЗОВУВАТИСЯ»

Галина Бабій – ведуча програм Першого каналу Українського радіо з тридцятилітнім досвідом.

•••ї голос, її радіопрोगрами збирають численну аудиторію слухачів.

Галину Бабій слухають у програмах «Радіо День» – це прямі ефіри на Українському радіо, які першими отримали версію телеефіру. Її авторська програма «Династія» звучить на радіо «Промінь» і Першому каналі Українського радіо. Радіо-слухачі люблять і пам'ятають її «Мистецькі історії», записи яких відбувалися в Будинку звукозапису.

ТРОХИ ІСТОРІЙ ПРО «МИСТЕЦЬКІ ІСТОРІЇ»

– Пані Галино, ми познайомилися саме на запису «Мистецьких історій» у Будинку звукозапису?

– Так, то було у День святого Миколая, а святковий різдвяний концерт називався «Із Янголом на плечі». «Мистецькі історії» вважаю своїм найкращим доробком у телерадіоефірі. Це двадцять концертних програм, які ми здійснили в Будинку звукозапису за участі симфонічного оркестру Українського радіо під керівництвом Володимира Шейка. Всі концерти записані до фонду Українського радіо, відзняті телеверсії для телебачення. Цим успіхом і я, і всі учасники проєкту завдячуємо Тарасові Аврахову, колишньому генеральному директору Національної радіокомпанії України. Коли він очолював Українське радіо, Будинок звукозапису був у занедбаному стані. Тарас Аврахов зробив усе можливе, щоб відремонтували все: фойє, коридори, сходи, концертну студію, сцену, встановили нові крісла. Це дало можливість поставити «Мистецькі історії» – 20 різноманітних концертних програм, своєрідний музичний літопис нашого часу. Працювала прекрасна команда чудових людей. Це – фотограф Юрій Прияцелюк, який нашим програмам надавав гарної фотофіксації, стиліст Віталій Манько, який дбав про те, щоб мій образ відповідав темі концерту, оформленню сцени, візажист Еллада Саввіді, яка надавала концертного лоску не лише мені, а й іншим учасникам виступів! Особлива подяка музикантам – симфонічному оркестру Українського радіо і маестро Володимирові Шейку, хору Українського радіо і його очільниці Юлії Ткач, оркестру народної та популярної музики, яким на той час

керував Святослав Литвиненко. Особливою була і програма, присвячена бандурі, яку ініціювала народна артистка України Тетяна Маломуж. Концерти відбувалися наживо у вщерть заповненій залі. Це був чудовий досвід, який дав імпульс до подальшого розвитку.

– **Мабуть, варто згадати, в який час записували програму до 200 ліття Тараса Шевченка...**

– О! Той незабутній день 18 лютого 2014... Зупинилося метро, горів Будинок профспілок... Артисти приїхали з різних міст України, а програму було зірвано! Але навіть у тих складних умовах ми записали деякі номери... Глядач, можливо, й не помітив тривоги на наших обличчях. А у 2015 році концертна програма «Нова пісенна Шевченкіана» з проєкту «Мистецькі історії» отримала гран-прі Всеукраїнського фестивалю телевізійних і радіопрोगрам «Кобзар єднає Україну». Вона була ініційована радіо «Промінь» як конкурс на створення пісні на вірші Шевченка, для молодих виконавців. Артисти надсилали демонстраційні записи, ми відбирали найкращі. Всі пісні прозвучали у супроводі симфонічного оркестру. Варто сказати й про чудову роботу двох аранжувальників – Олексія Баженова і Євгена Браги.

«ЦЕ ТАК ВАЖЛИВО – СПИРАТИСЯ НА СВІЙ РОДОВІД...»

– **Як народилася ідея створити авторську програму «Династія»?**

– Програму «Династія» розпочали восени 2016 року. Це була моя ідея. Все було просто. Формувалася лінійка прямих ефірів авторських програм на радіо «Промінь». Мені запропонували подумати над ідеями, пропозиціями. І саме тоді до мене підійшла молода редакторка і сказала, що їй потрібна пісня Тараса Петриненка, запитала, чи не маю. Я запропонувала їй звернутися до фонду Українського радіо. На другий день вона з таким здивуванням розказувала мені, що там, у фонді вона з'ясувала, що у Тараса Петриненка стільки пісень... А потім ще й додала: «А виявляється, що у нього й мама співакка!» Мене це так вразило, що вирішила нагадати людям, хто є хто в знакових ролинах України. Зокрема, що Тарас Петриненко, можливо, і не був би таким відомим співаком і музикантом, якби не його мама Діана Петриненко і тато Гаринальд Петриненко, свого часу ведучий на телебаченні, дядько Іван Паливода з маминого роду, який був знаменитим

співачом і педагогом в училищі імені Р.М. Глієра. До слова, в Івана Паливоди починала вчитися наша оперна зірка Людмила Монастирська, а вже продовжувала навчання в Діани Петриненко. Тобто, для того, щоб ці імена не губилися, щоб молодь знала ці імена, саме й започатковано цей проєкт «Династія». Вважаю, що дуже важливо спиратися на свою історію, розуміючи, що тобі не треба орати цілину, що до тебе вже тут хтось орав і сів, що ти можеш використати чийсь врожай як гарні знання.

– **Але ж Ви не тільки про відомі родини музикантів, співаків розповідаєте у своїх програмах?**

– Так, цікаві родини є у всіх сферах! Я вже розповідала про династію сироварів, юристів, шевців. Просто випадково на вулиці Михайлівській, у центрі столиці, побачила розкішну вивіску «Рогізні. Родинна справа з 1957 року». Це як подарунок долі! З'ясувала, що родина Рогізних з 1957 року ремонтує взуття, що у них чудовий сайт, прекрасні міжнародні зв'язки. Сама історія родини дуже цікава. Чому б не розповісти про це радіослухачам, щоб більше людей перейнялися ідеєю родинної справи! Адже свого часу викоринювалися такі люди з нашого суспільства: щоб ані сімейного фотоальбому, ані родинних будинків, ані бабусиних коралів... Але без таких родин – і країна не країна.

«А МОГЛА Ж З КРАСИВИМ ПОЧЕРКОМ ПРАЦЮВАТИ В АРХІВІ...»

– **Слухаю Вас, пані Галино, насолоджуюся мовою й короткими сповідями. Але ж Ви могли й не працювати на Українському радіо? Як доля Вас сюди привела?**

– Так. Історія проста, як світ. Я за освітою музикант, випускниця Львівської консерваторії імені Миколи Лисенка. Отримала вільний диплом і поїхала за чоловіком, бо він – киянин. Самостійно шукала роботу. Був варіант – чверть ставки сольфеджіо у Вишгороді. Мала нагоду працювати в музеї Миколи Лисенка, що на вулиці Саксаганського. Тодішня редакторка, побачивши мій почерк, аж вигукнула: «Чудово! Беру вас в архів!» Мені й справді сподобалася та перспектива. Й можливо, я там була б на якомусь особливому рахунку, написала б наукову працю... Та випадково зайшла до міського управління культури, що на бульварі Тараса Шевченка. І там мені зауважили: «У вас така чудова українська мова! Спробуйте зайти на українське радіо».

Зайшла. Мене взяли на випробувальний термін у музичну редакцію. Ще раз зауважили, що у мене чудова українська мова. На той час (1987 рік!) майже всі редактори перекладали свої тексти з російської. У музичній редакції мене запитали: «Чим цікавитесь?» Відповіла, що люблю сучасну музику, що подобаються Скорик, Станкович, Губайдуліна, Шнітке, Канчелі. У відповідь мені запропонували вивчити... «братську естраду». Отож, почала вивчати вокально-інструментальні ансамблі Туркменистану, Узбекистану, Азербайджану! Користувалися тільки тим, що було у фонді радіо. Жодної самодіяльності. Інших можливостей ще не було. Писали підводки, диктори читали. Перша авторська програма мала назву «На березі Каспію». Це вже після фестивалю «Червона рута» з'явилося багато нової музики. І робота тоді ожила. Я готувала щосуботи огляд «Вічна-віч з естрадою». На Хрещатику, 26 стояла черга артистів.

– **Час іде, все змінюється. Ви щойно повернулися з музичного фестивалю, який відбувався у Харкові. Які враження?**

– Отримала величезне задоволення від KharkivMusicFest-2018. Музиканти з усієї України зібралися в єдиний фестивальний оркестр у рамках проєкту «Бах 333». Великий прямих ефір, коментували двогодинний концерт із продюсером Харківської філії Володимиром Носковим. У захваті від найкращого органа й органного залу. Натхнення отримала від спілкування з організаторами фестивалю, людьми, які вклали гроші у цю потрібну справу. Ці люди розуміють, що вкладати в культуру – це дбати про майбутнє. Це тишити. На превеликий жаль, наша столична філармонія вже не відповідає запитам великого міста – надто маленька і камерна сцена. Палац «Україна» призначений трохи для інших концертних заходів. У нас чудовий Будинок звукозапису Українського радіо. Але ж він має працювати за призначенням. Вірю, що з часом

прийдуть нові покоління, які зацікавляться високою культурою й вибудують культурну столицю.

– **Яку музику любите слухати, що читаєте, що робите на дозвіллі?**

– Читаю переважно те, що потрібно для роботи. Люблю й відвідую масштабні мистецькі заходи: книжкові виставки, вернісажі. Люблю слухати гарну музику з фондів, у доброму виконанні, яку відібрали професіонали. До речі, коли на початку 90х почали з'являтися «ліві» кооперативи в підвалах і самопальні диски на кшталт The Best Mozart, мені аж не вірилося, що є такі сміливі люди, які легко можуть обрати цей Best. Я б не наважилась... Або ж зараз – Інтернет забитий класичною музикою, яку підписують приблизно так: «Абалденная музика для любові». Тиснеш туди, а там – «Адажіо» Альбіоні. Інформаційного сміття надто багато у світі. Але я маю і свою власну чудову фонотеку, перевірену часом.

– **І традиційне запитання: що для Вас Українське радіо?**

– Радіо – це така якась несподіванка в моєму житті, яка дала можливість реалізувати і свої знання, і свій потенціал, про який я й не підозрювала, а він розкрився у сприятливий момент. Робота на Українському радіо дала мені можливість неймовірного спілкування з великою кількістю прекрасних людей. Жодна інша професія не робить вас такими вільними у спілкуванні, як радіо. Тепер вже знаю з власного досвіду, як дисциплінує телебачення – його око весь час на тебе націлене, ти про нього пам'ятаєш! А радіо – це твоя загибша мушля, в якій ти залишаєшся собою. З неї лунає твій голос, твої думки. Це має викликати вібрацію чистішої душі, це – феномен радіо. Якщо викликає, – ти на своєму місці. А людські душі завжди потребують вібрації, тож я вірю у гарну перспективу нашого Українського радіо.

Злочинів енкаведистів радянська влада не визнавала. Жертви терору були тавровані назавжди, незважаючи на реабілітацію.

Така доля спіткала й Настю Андріанівну Присяжнюк (3.01.1895–8.06.1987), славетну фольклористку. Навіть у розлогі передмові до книги «Пісні Поділля: Записи Насті Присяжнюк в селі Погребище. 1920–1970 рр.» (1976) жодної згадки про репресію, яку вона пережила. Тому що «не положено...»

СПАТИ, НЕ РОЗДЯГАЮЧИСЯ

Було вже за північ. Але Насті Присяжнюк не спалося. Почала тихенько наспівувати, погладжуючи котика, що влігся на грудях: «Ой на kota – воркота, /На Настуню – дрімота. /Котик буде воркотати, /А Настуня буде спати». Це – із тих колісанок, що їх записала у своєму Погребищі ще до революції. Такі записи потім стали внутрішньою потребою. Буваючи на різних okazіях, переймала на папір обрядово-календарні пісні. О, як тоді уміли радіти на весіллях! Дарма, що сутужно було із хлібом.

*Просила Галина дружечок,
Щоб їй сплели віночок
Для суботоньки на хвильку,
А в неділю на диньку...*

А їй, Насті, не довелося носити такий віночок, потішитись бодай «на хвильку». Хоча не обділив Бог вродою. Залицяльників було вдовосталь, але все не до душі. Один навіть жажнувся і позадкував, коли почув од неї, що сиділа в тюрмі. Ох, і насміялася тоді... крізь сльози.

І зосталася старою дівкою. На 43 році – хіба що за вдівця. Але такого, як треба. Якось одного вподобала на роботі, а невдовзі пропав. Казали, що вночі енкаведисти вивезли на «воронку».

Наразі Настя збагнула, чому такий неспокій на душі. Надто непевний цей 37-й рік. Часто потай переказують, що когось забрали – виявився «ворогом народу». Але чому вночі арештовують? Ніби викрадають. І не схожі на таких ворогів радянської влади Настині знайомі, недавні колеги з аспірантури в Інституті мовознавства – Лоюк, Черклій, Василівський, Забродський... А недавно почула про арешт професора Синявського, її колишнього наукового керівника в аспірантурі. Гадала ж бо запросити на захист своєї дисертації. Він же так тишився зібраним нею фольклором.

У пам'яті зринула заданена зустріч із професором на вулиці, коли вимушена була піти вчителювати у Києві.

– Чи почали вже співати у селі після голодомору? – поцікавився він.

– Тепер фольклор невеселий, – ухилилася од відповіді.

– Ну, звісно, – погодився Синявський. – Виконуй непосильні продрозкладки або здай худобу

ЗАПРИСЯГЛА НАРОДНІЙ ПІСНІ УКРАЇНІСТИ В РЕПРЕСІЯХ 1937-ГО

й реманент і записуйся до колгоспу. Інакше розкуркулять і – до Сибіру.

Насті було прикро ще й від того, що сама, коли за скеруванням виїздила в села, агітувала за колективізацію. Та й у своєму Погребищі на Вінниччині чула невдоволення.

Аж тут вечірній спогад повернув до входу в будинок. «Доцю, завтра велике свято – Воздвиження хреста Господнього, – перейняла її біля під'їзду старенька приязна сусідка, колишня навчителька в Інституті шляхетних дівчат. – Прокажи бодай «Отче наш», бо до храму тепер дуже далеко, у центрі церкви на замку». Настя відмахнулася, щоб не зізнатися, що вона, колишня революціонерка, повинна бути атеїсткою. Але тепер, при згадці про ту добродушну бабусю, мимохіть перехрестилася. Ніхто не бачить, окрім котика. З тим сум'яттям таки пірнула у хвилі тривожного сну.

Ще задовго до ранку розбудив наполегливий стукіт у двері. Босоніж підійшла у сорочці.

– Присяжнюк, відчиняйте!

– А хто ви?

– З ЕнКаВеДе.

– Заждіть кілька хвилин, піду одягнуся.

– Ні-ні, відімкніть негайно! Інакше будемо ламати двері.

Коли побачила ордер на арешт, пригадала репліку співробітника технікуму, що «тепер треба спати, не роздягаючись». Проказав, не криючись, а вже на другий день його не стало.

Наївно вірила, що її, активної учасниці революційного руху, це не стосується.

Обшук енкаведисти закінчили вранці. Формально за участю двірника-єврея. Було вилучено годинник, 1800 рублів, щоденник і фольклорні записи з поїздок до рідні у Погребище.

За старшого був, напевно, коротун у довгій шкірянці, який покрикував на інших двох, тикаючи пістолетом навсібіч.

Вже при виході під конвоем, з вузликком у торбинці, Настя схилилася до котика, що жалісливо нявчав біля її ніг. Погладила й вийняла з вузлика шматочок хліба.

– Дозвольте взяти його із собою. У торбинку...

– Не положено! – пнув кошеня чоботом енкаведист-коротун і наставив на нього пістолет.

Настя відвернулася, але пострілу не було.

Енкаведисти зареготали.

З РОЗІРВАНИМ КІЛЬЦЕМ

Слідча справа Насті Присяжнюк під № 36484 порівняно невелика – близько 120 сторінок. Невелика, позаяк чекісти тоді вели слідство швидко.

Її викликали з камери лише тричі. Допитував оперуповноважений Ш відділу Бабич. Основні дані для нього – зі справи.

Народилася 1894 року (за старим стилем – І. М.) в м. Погребище Бердичівського повіту Київської губернії. У сім'ї багатодітного селянина-бідняка. Освіта вища, педагог, безпартійна. Учителька української мови в школі м. Київ. Арештована 27 вересня 1937 року.

За звинуваченням – активна учасниця націоналістичної контрреволюційної організації.

Перший допит – 7.10.1937.

– До яких політичних партій ви входили в минулому?

– Офіційно – до жодної. Але була в революційному русі. За це в 1914 заарештована царською поліцією.

– Хто з ваших знайомих репресований органами радянської влади?

– Никанор Лоюк, викладач літератури в Київському педінституті, з яким навчалися в Кам'янець-Подільському інституті народної освіти, а потім як аспіранти в Києві; Семен Федотов, аспірант Інституту кераміки і скла, родич, з яким знайома з 1932 року; Ілля Мохор, викладач Планово-економічного технікуму, знайомий з 1935 року.

Про інших ув'язнених промовчала.

Звинувачується у причетності до антирадянської націоналістичної організації. Вона категорично заперечує.

– За показами Лоюка вас завербував до неї професор Синявський.

– Професор Синявський – мій науковий керівник в аспірантурі у 1931–1934 роках. Був у моєї квартири один раз. Про контрреволюційну організацію розмов не було.

– Степана Василівського знаєте?

– Як аспіранта Інституту мовознавства. Залишився там науковим співробітником.

На останньому допиті (15.10) слідчий знову повертається до особи Василівського.

– Чи знаєте, що він – перебіжчик із Польщі?

– Ні, про це мені не відомо.

– Черклія і Забродського знаєте?

– Так. Закінчили аспірантуру на рік раніше од мене.

– Чи були на квартирі у вас?

– Так. Ми разом вивчали європейські мови – французьку, німецьку, латинь і грецьку. Антирадянських розмов не вели.

Витяг із показань Н. Лоюка від 22.06.1937: «Мені відомо, що учасником української націоналістично-фашистської організації є Василівський Степан Іванович,

Настя Присяжнюк

родом із колишньої Холмської губернії (Польща), безпартійний. Завербувала його Анастасія Присяжнюк при мені, в парку імені Воровського».

На допиті 12.08 Лоюк сказав, що на вечірці з приводу дня народження Присяжнюк – на початку січня 1933 року – «ми, всі аспіранти, виявляли свої симпатії до націоналістичних ідей Синявського».

Оскільки свідчення Лоюка лягали в основу звинувачень, додана оглядова довідка на нього.

Народився 1901 р. Ув'язнений 11.06.1937 на підставі свідчень А.К. Миронюка. На допиті визнав, що «контрреволюційна організація, до якої входило 15 членів, ставила за мету підняти збройне повстання і створити українську самостійну державу». Напевно, під диктування слідчого погодився, що «Інститут мовознавства знаходиться під ідеологічним впливом Андрія Хвилі. Всі питання мовознавчого характеру узгоджуються з Василівським і Хвилею». Казав, що Василівський як член редколегії журналу «Мовознавство» хотів опублікувати статтю професора Синявського «На підступах до вивчення української мови робітниками Донбасу», в якій той твердить, що там «українізація лише на папері, насправді робітники повинні спілкуватися російською мовою».

Свідчення Лоюка зрештою зводяться до абсурду. Мовляв, унаслідок шкідництва Синявського і Василівського «студенти педінститутів... не мають підручників з української мови», крім того, «злободенне питання про другорядні члени речення, яке так хвилює учителів-мовознавців, у журналі «Мовознавство» не розглядається». Той же «Василівський з метою плодити неграмотність видав «Орфографічний

словник» з неправильними тлумаченнями». А ще під редакцією Василівського з'явився «Русско-український словарь», в якому відсутні сучасні слова української мови». І саме ця контрреволюційна організація «ліквідувала секцію російської мови».

Показовий епізод тиску слідства на Лоюка.

– 25.08.1937 ви заявили, що ваші попередні свідчення є вигадкою. Але аналогічні покази про вашу контрреволюційну діяльність дають інші арештовані. Чи наполягаєте на цій заяві?

– Ні.

Інші ув'язнені – А.К. Миронюк, В.І. Шамрай, І.Є. Суконник, К.В. Коломійчук-Острелицький, С.І. Жуковский, С.П. Василівський не свідчили на звинувачення Н. Присяжнюк. А вона не звинуватила нікого, зокрема й Лоюка і Синявського. Відтак подала крайньою із розірваним кільцем у ланцюжку арештованих прибічників українізації. Аж до наркома освіти Миколи Скрипника, який застрелився ще 1933 р.

Але їй відпустити потенційну жертву свого свавілля – не за правилами енкаведистів. І сляк-так склепали звинувачення проти неї. Попри явний брак доказів.

Трійка НКВД (секретар Альтзіцер) 20.10.1937 заочно засудила її на 8 років ВТТ (виправно-трудових таборів).

Н. Присяжнюк звернулася зі скаргою до прокурора ССРСР, що засуджена несправедливо: її оббрехав Никанор Лоюк, з яким мала погані стосунки. Однак рішення Трійки НКВД залишено в силі. Мовляв, допитати повторно Лоюка і Василівського немає можливості. Не повідомили, що їх розстріляли.

НА ЛІКВІДАЦІЮ ПЛЯМИ

Після смерті вождя-тирана почали переглядати карні справи, багатьох в'язнів було звільнено.

У Насті Присяжнюк, яка повернулася з ВТТ у серпні 1946 року, була дещо інша проблема, на її погляд, важливіша за перебування в неволі. На революційній честі безпідставно чорніла пляма. Але як позбутися тавра?

Вчителювала в сусідніх селах і нікому про свою пекучу таємницю. Не писала жодної скарги.

Наразі допоміг випадок із приноюю. На 1.03.1956 викликали до Києва, але вже як свідка. З приводу перегляду справи Степана Василівського. Виявляється, його вдова скористалася початком хрущовської «відлиги».

І за два тижні, 15.03.1956, Н. Присяжнюк – на той час заступник директора неповної середньої школи в с. Адамівка на Вінниччині – звернулася зі

скаргою до Київської обласної прокуратури. Повідомляла, що вже через місяць після безпідставного арешту (1937), без належного слідства і суду, була етапована до Томсько-Асинських ВТТ. Замість 8 років покарання, відбула аж дев'ять. У зв'язку з війною. Запевняла, що «ніколи не належала до будь-яких контрреволюційних організацій, навпаки, з 1905 р. працювала на користь революції, за що піддавалася репресіям царським самодержавством».

Перед арештом вчителювала й готувалася до захисту дисертації, публікуючи статті з мови та фольклору: «У мене пропала квартира, бібліотека, наукові роботи, речі, але найголовніше – моє чесне ім'я. Мені соромно зізнатися, що при радянській владі, за яку боролася, я була репресована». А тому просить переглянути її справу і зняти судимість, тобто реабілітувати.

У додатковій заяві від 10.04.1956 оскаржує ще одну пляму на своїй біографії: «Пізніше я дізналася, що у моїй справі є приписка, начебто я «в минулому есерка». Навіть моє революційне минуле заплямоване».

Можливо, це пов'язано з поліційним обшуком в Одесі, здогадується вона, коли в неї вилучили отруту, що її передала сестра Мотря, яка була анархісткою.

Невдовзі Н. Присяжнюк надіслала детальну автобіографію (на 16 сторінках), додавши характеристики з місця роботи та завірене печаткою свідчення Фекли Присяжнюк, пенсіонерки союзного значення, жительки Москви, яка запевняла, що її рідна сестра не була ані есеркою, ані контрреволюціонеркою.

Кілька цікавих фактів з автобіографії. Влітку 1917 виїхала на учительські курси, навчала дітей. З 1923 – до Вінниці, за скеруванням викладала українську мову в дитячих колоніях Козятини, Тиврова, Браїлова, 1925 – до Харкова, де навчався племінник. Давній знайомий з підпілля в Одесі В. Гарський запросив навчати української мови в Укрсилікаттресті, де був керівником, «з метою його українзувати». З 1927 навчалася у Кам'янець-Подільському інституті народної освіти, 1930 вчителювала в с. Бандишівка Могилів-Подільського району, агітувала за колективізацію: «За ударну роботу сільрада скерувала мене на навчання до Києва, в Інститут мовознавства при АН».

Щодо революційного минулого Н. Присяжнюк, то ліпше скористатися лаконічними даними з довідки із Центрального державного історичного архіву, що додана до заяви.

У 1903–1908 роках навчалася в училищі м. Погребище, опісля працювала в Одесі. З листування Департаменту поліції з'ясовано, що 11.11.1910 була заарештована за приналежність до «злочинної групи анархістів-синдикалістів». Під час обшуку виявлено отруйні речовини у трьох пляшечках,

зашифрований рецепт виготовлення динаміту, рукописи із програми анархістів і революційний вірш, щоденник і листування.

3.03.1912 Одеська судова палата ухвалила утримувати Н. Присяжнюк у виправному притулі до виповнення 18 років. За організацію страйку 2.06.1914 в АТ російських чорноморських канатних заводів піддана відкритому нагляду поліції, 24.09.1914 етапована до Києва.

З окремої виписки: старша сестра Мотрона – анархістка, організувала 1907 року грабунок Погребищенського цукрозаводу, за що засуджена до смерті через повшання; брат Василь Присяжнюк запідозрений в убивстві пристава Балицького, під наглядом поліції.

Новоявлений слідчий – підполковник КГБ Касьяненко, який перевіряв справу Н. Присяжнюк, звичайно, вирішив з'ясувати її стосунки з Лоюком.

За її словами, вони вимушені були мешкати зо два роки в одній квартирі. Спочатку не було конфліктів. Але, коли Лоюк став асистентом у професора Синявського, то заговорився, попри те, що «цю посаду повинна була зайняти» вона. Неприязні стосунки значно погіршилися, відколи сусід «зумів забрати всю квартиру». Насті довелося переселитися в іншу, з гіршими побутовими умовами.

Можливо, все це спричинилося до наклепу на колишню сусідку. «Оббрехав він і себе через своє боягузтво», – повідомила Присяжнюк. – За два роки проживання в одній квартирі я бачила з його боку прояви лякливості й паніки».

Слідчого Касьяненка зацікавила також особлива прихильність аспірантів, які були на вечерці в неї, до професора Синявського. Присяжнюк дипломатично уточнила: «Про його націоналістичні ідеї мені нічого не відомо. Що стосується симпатій до професора, то це не так було. Річ у тому, що науковим керівником відділу сучасної української мови була Олена Курило, прихильниця концепції Миколи Марра і противник професора Синявського, який виступав проти марровської теорії. Олена Курило була арештована НКВД. А ті аспіранти були її прихильниками».

Завважу, що Микола Марр (1885–1934) – відомий філологомовознавець, за довідкою з УРЕС, «створив своєрідну, але науково не обґрунтовану теорію. У лінгвістичних дослідженнях... використовував факти української мови, робив спроби аналізувати її походження й генетичні зв'язки, але зробив хибні висновки». Звісно, такі дослідження суперечили «ученню» Сталіна про засади мовознавства. І можна здогадатися, чим це закінчилося.

Зрештою прохання Н. Присяжнюк було задоволене. Президія Київського обласного суду 2.08.1956 справу з обвинувачен-

ня припинила за відсутності складу злочину.

БУЛА ЕВАКУЙОВАНА?

Того року сталіністи заповняли остаточно покінчити з українізацією, якій сприяв нарком Микола Скрипник. З таких міркувань Інститут мовознавства АН УРСР був на чільному місці для репресій. Підстави? Тут науковці – переважно українці, отже, у змові з націоналістами.

Навряд чи знала Настя Присяжнюк, чим закінчилися арешти професора Олексія Синявського, Степана Василівського, Никанора Лоюка та інших знайомих по навчанню в аспірантурі – Чекурлія, Забродського, А. Миронюка, В. Шамрая, К. Коломійчук-Острелицького, С. Жуковського...

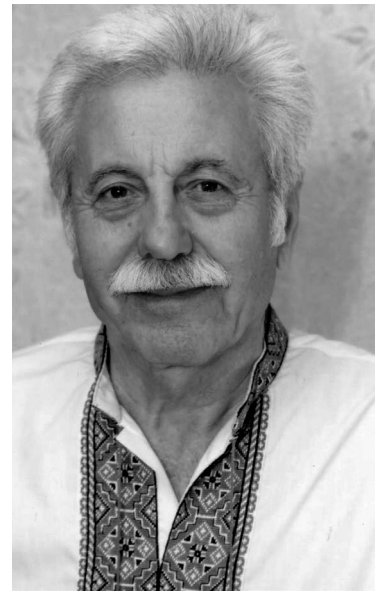
Всі вони, залякані, повіривши у полегшення покарання, частково чи повністю визнали свою провину, нав'язану слідчим. І одразу, за вироком Трійки НКВД, були розстріляні. Вже на другий день. Зазвичай опівночі, у підвалах Жовтневого палацу. І тоді ж, уночі, трупи вивозили, напевно, до Биківнянського лісу.

Страчено всіх ув'язнених, окрім Н. Присяжнюк. Завдяки революційному досвіду, набутому у царських тюрмах, вона не визнала себе винною, попри погрози слідчого і його брехливі обіцянки.

Для прикладу – трагічна доля подружжя Василівських (зі слідчої справи № 4785). Степан Василівський народився 1900 року в с. Хорошинка Бельського повіту Холмської губернії. Сім'я його 1915 року евакуйована до Російської імперії. У місті Кобеляки на Полтавщині закінчив учительські курси. В 1927–1931 роках навчався у Київському педінституті. Двічі (у 1922, 1923) переходив кордон на підрадянську Україну, щоб влаштуватися на роботу за фахом. Обвинувачений у шпигунстві на користь буржуазної Польщі та участі в антирадянській організації. Розстріляний 14.11.1937 о 24 год. (за актом коменданта). Дружину його Людмилу Рак (1909 року народження, Житомирщина) також ув'язнили (15.11.1937). Повірила лукавій обіцянці слідчого одразу звільнити, коли підпише чистий аркуш паперу. Натомість після 9 місяців тримання під вартою засуджена на 5 років вільного заслання із заборною мешкати у 15 населених пунктах і «100 верст навколо». Під час Другої світової війни була перекладцем у німецькій комендатурі, допомагаючи таємно партизанам, підпільникам, попереджала про можливі арешти за доносами.

За заявою Л. Рак від 5.08.1955, були переглянуті справи подружжя Василівських та обох реабілітовано (її – 16.11.1955, його – 12.07.1957).

Письменник із Вінниці Іван Волошенюк разом із дружиною тривалий час поспіль спілкувалися й листувалися з Н. Присяжнюк. В альманасі «Вінницький край» (ч. 3, 2017) опублікована його

Іван Малюта

стаття «Баба Настя». Написана цікаво, але прикро від неточностей: «З дев'яності трьох (1894–1987) прожитих нею літ два десятки випало на тюрми і заслання». І далі: «Ще до свого арешту в 1932 році вона... брала участь в укладанні першого за радянської доби українського правопису». Ці хронологічні похибки увійшли, на жаль, і до «Вікіпедії».

Потребує уточнення також дата народження Н. Присяжнюк. В УРЕС зазначено, що фольклористка народилася 3.01.1895 у містечку Погребище. І з цим слід погодитися. Саме в січні 1933 року (за новим стилем, що його запровадила радянська влада 1918 р., різниця між юліанським і григоріанським календарем становить 13 днів) у неї була організована вечірка на день народження, про яку свідчила на допиті.

Допущено похибку і у виданнях біобібліографічного словника Вінниччини «З-над Божої ріки» (Вінниця, 1998, 2001) у довідці про Настю Присяжнюк: «У 30ті роки зазнала репресій (насправді репресії, один раз – І. М.) і довгі роки, аж до післявоєнного часу, перебувала на засланні». Насправді відбувала покарання не на засланні, а в ВТТ ГУЛАГу.

А упорядник книги «Пісні Поділля...» Степан Мишанич, із метою уникнути терміну «репресія», у своєму дослідженні вдавсся (стор. 44) до вимушеного підташування факту: «Повернувшись із евакуації, Н. Присяжнюк працювала в рідному селі». Браво! Тепер можна твердити, що відбувалися не репресії, а евакуація до ГУЛАГу. Втім, коли зважити на масовість, то недалеко й до правди.

Можливо, таке компромісне рішення підказала Мишаничу сама Настя Андріанівна, вигадлива у скрутних ситуаціях. Аби лишень здійснилася мрія – видати свої фольклорні записи. Дарма, що до книги уміщено лише сьому частку такого пісенного набутку. А ще ж занотувала 26 тисяч прислів'їв і приказок, близько 5 тисяч гуморесок і бувальщин, 3 тисячі загадок, ритуал весільного обряду в Погребищі.

Скільки пісень проспівали за вік увесь Ваші вуста,

Адже записано їх – не багато-не мало! Сім тисяч!

Мабуть, і прізвище це Вам дісталося, ой, неспроста:

Пісні народній з дитинства судилося записатися.

Це – із присвяти вінницької поетеси Валентини Сторожук, подивованої духовними скарбами Н. Присяжнюк, що їх вона надбала з пам'яті народу. І йому ж передала, для майбутніх поколінь.

ЯКИМ ЦВІТОМ ЦВІСТИ...

Червенево літує природа. Вийти б на двір, помилуватися її барвами. А баба Настя ледь піднімається з ліжка. Ноги геть ледачими стали.

За віком цвіркун нагадує, що вже вечір, пора накликати сон. Але на душі якась непевна тривога, спогади рояться, як тієї ночі перед арештом, півстоліття тому. Щось має статися?..

Навпомацки увімкнула динамік. На останні вісті. О, знову – про перебудову, про гласність. Це що – говорити нарешті так, як думаєш? А чи не закінчиться, як тоді, коли заохочували до українізації? А потім чекісти відкривали справи на довірливих. Як кажуть, за моє жито – мене й побито.

У березні 1956, коли була на допиті лише як свідок, запитала слідчого про долі арештованих 1937 року – професора Синявського і колегу Василівського. «Не положено...», – замахав рукою, ніби йшлося про державну таємницю. Безвинно покарали і що – не можна про це сказати правду?

Якось на зібранні у Вінниці зазнайомилися з Володимиром Вовкодавом, який також записує фольклор. Одразу зізнався, що й він був «евакуйований» на ГУЛАГ, на шахти у Воркуті. За що заарештували? За зв'язки з націоналістами-повстанцями під час війни. Ач, як уважно читав «Пісні Поділля...», зачепився за оте словечко... Почала була казати, якби був живий Ленін, то не допустив би такого свавілля. А Вовкодав ехидно засміявся і назвав її наївною. «А чому?» – запитала його. «Бо крук крукові ока не видере, Насте Андріанівно. Невже не знаєте, що перші концтабори наказав створити вождь світового пролетаріату?» – похитав він головою.

Хотіла заперечити – язик не повернувся, настільки була вражена. Щось подібне чула і від професора Синявського, але не йняла віри. У 30-х роках на зустрічі з ним віч-на-віч пригадала, що й професор Любарський у Кам'янці-Подільському казав їй про втрачені шанси звільнитися від більшовиків. Не погодилася, адже боролася за народну владу, що в гаслах більшовиків. «А та влада виявилася лукавою», – зауважив Синявський. – Говориш чи пишеш одне – думаєш інше.

ЗАПРИСЯГЛА НАРОДНІЙ ПІСНІ

УКРАЇНІСТИ В РЕПРЕСІЯХ 1937-ГО

Закінчення. Початок на стор. 10

Інакше заберуть чекісти». А й справді, скільки затаєно замовчувань!..

Ні, гласність має бути, щоб усьому народові розказати, як було страшно при Сталіні.

І вона, Настя-революціонерка, змушена була лукавити. На уроках навчала діточок співати про тирана. Приходила додому – кусала губи, щипала себе від злості. Мусила славити деспота, якого проклинали у концтаборі. Та й на «великій зоні» тихо кляли за арешти, за голodomори, голодні трудовні...

Якби знала, що доведеться перебути такі потрясіння й доживати віку у самотності, то... Ну-ну, то що, бабо Насте?

Ти ж так тішилась орденом Трудового Червоного Прапора, що його отримала 1967 року, як було зазначено, «за багатолітню педагогічну і збирацьку працю». А в листі до Івана Волошенюка писала, що, напевно, «взяли на увагу й мою революційну роботу».

Але ж не це беруть «на увагу» добрі люди, що приходять тепер на поміч до тебе, хворої і самотньої. Зрідка, але заходять.

Кілька днів тому навідалася лікарка. Угледіла на столі мишу, що хлебтала молочко з каші, яку принесли з дитсадочка, й хотіла зігнати. Не дозволила: «Це моя гостя».

Здитинилася баба Настя, еге ж? Бо тяжко отак самотіти. Ще й сумніви точать душу. Хіба що пісні вертають у гості.

– І наші голоси!
– Ой, хто там?
– Зараз почувеш.
Ой на горі просо.
Сидить зайчик.
Своїми ніжками чеберяє.
Якби я ті ніжки мала,
То я б ними чеберяла,
Як той зайчик-чеберяйчик.
– А хто це так гарно співає?
– Та це я, Парася, од якої ти чимало записала.

– То заходь до мене. Двері незаклені.

Десь тут була подоляночка,
Десь тут була наша панночка.
Десь тут була молодесенька.
Тут вона впала,
До землі припала...

– А це хто, з двома голосами? Чи не дві Варки?

– Авжеж. Таки упізнала. Пригадуєш, як ми з тобою заводили дівчат у танок на веснянці?

– І ви заходьте в гості.
– То запрошуй і нас, із гуртового співу – Одарку, Фросю, Марфу, Катрусь, Ганю. Ой, Настуню, ти всіх подружок перебула. Ми тебе вже зачекалися...

– Але я чую і чоловічі голоси.
– А ти пригадай, як раділа, коли записувала від нас. То ми й прибули – Устим Лагич і двоє Іванів –

Куренівський та Павличенко. Не докликались лише Мілятицького, який поклав на ноти твої улюблені пісні.

*Зелене жито, зелене,
Хорошій гості у мене.
Зелене жито жєнці жнуть,
А вже ж тії гості в хату йдуть.*
– Дуже дякую всім, хто провідав мене. На останню дорогу...

– Насте Андріанівно, а яка твоя прощальна пісня? Ми ж тебе вже не відспіваємо.

– А буде так. Замість голосіння – пісня про калину. Нашу Україну.

Сонця не боюся, а дощ накликаю.

Яким цвітом цвісти, сама я не знаю.

Яким цві-і-том...

Чи таки збагнула Настя Присяжнюк, що насправді відбувала покарання за свою відкриту українськість? За особливу залюбленість у чудові пісні рідного народу. Бо вони – це наша правдива історія. В усьому – коханні, побуті й боротьбі за волю.

Навіть нашої історії в пісні остерігалися ті, що тримали Україну «під московським караулом».

Іван Волошенюк у спогадах про Настю Присяжнюк твердить, що вона «була віддана до корінчиків волосся» радянській владі. Хоч та й репресувала її. І тут не варто сперечатися. Мабуть, зі своїми ілюзорними переконаннями не змогла до кінця погодитися, що радянська і українізація – поняття несумісні.

Але є важлива підстава засумніватися, що Н. Присяжнюк не прозріла. Дарма, що в листах про це – жодного рядка. Хто повернувся з «евакуації» до ГУЛАГу, неодмінно мусив збагнути згубну жорстокість тоталітарного режиму. Що під облудними гаслами про свободу, рівність і владу народу – диктатура тиранії.

Іван МАЛЮТА,
член НСПУ, заслужений журналіст
України

В останньому торішньому номері читачі «КіЖ» уже познайомилися з п'ятнадцятилітньою вокалісткою Ольгою Мельничук. 2017-го вона стала володаркою Гран-прі Всеукраїнського телевізійного дитячого пісенного фестивалю-конкурсу «Соловейко України», засновником якого є Президентський фонд Леоніда Кучми «Україна».

Людмила ЧЕЧЕЛЬ

СОЛОВ'ІНИЙ ГОЛОС ОЛЬГИ МЕЛЬНИЧУК ЗАВОЙОВУЄ ПРИХИЛЬНИКІВ

На початку березня цього року здобула чергову перемогу у Всеукраїнському конкурсі вокального мистецтва «Пісенна скарбничка». А у Міжнародний день щастя в Музеї Миколи Лисенка відбувся її перший сольний концерт «Солов'їний романс». Представив юну співачку дідусь – заслужений журналіст України Андрій Мельничук. Юна співачка зачарувала присутніх тембром голосу, зіграла серця слухачів у прохолодний березневий день.

До четвертого класу Оля й гадки не мала, що співатиме. Дівчинка чудово декламувала вірші. Коли завершила навчання у початковій школі, треба було підготувати номер до урочистого концерту. Мама На-

талія, педагог за освітою, попросила доньку заспівати. Два місяці репетицій принесли перший успіх. Пісня у виконанні Олі Мельничук здивувала однокурсників, а вчителів розчулила до сліз. Як кажуть, гени своє взяли. У родині чудово співав дідусь Андрій, а мама Наталія – професійна музикантка й співачка. Свого часу вона закінчила музичну академію по класу бандури та диригування. А вже коли народила донечку, студіювала в консерваторії оперний вокал. Та доля склалася інакше: довелося доглядати тяжкохвору маму. Пізніше зрозуміла, що свою душу і вміння треба вкладати в донечку. А це потребує неабиякої праці й витримки.

Сама ж Оля зізнається, що не так все було й легко. Щоправда,

відчула результат, коли стала лауреаткою пісенного фестивалю-конкурсу «Соловейко України». Тоді нарешті відчула насолоду від співу.

– Мій тато голландець, – зізнається Оля, – і завдяки цьому я можу жити в будь-якій країні світу, але моє серце, моя душа завжди залишаються в Україні. Я щаслива, що народилася саме в Києві, який окрилив мене на пісню. Не співати серед такої краси, маючи голос і талант – це просто неможливо. Я мрію закінчити Київську музичну академію і співати в Національній опері України, щоб своїм голосом прославляти столицю.

Голосу Ольги Мельничук замало місця було в маленькій музейній залі Миколи Лисенка. Її голосу потрібен простір. А ще – долинути до кожного серця. Слухачі аплодували, дарували квіти.

Оля й далі навчається у 26-й київській дитячій музичній школі по класу бандури, а уроки вокалу бере у мами вдома. Її улюблена співачка – Євгенія Мірошниченко, а композитори – Джузеппе Верді й Петро Чайковський.

На рахунок вокалістки – понад два десятки музичних конкурсів. Минулого року Оля Мельничук взяла участь у Євразійських музичних іграх в Астані. Ці ігри відбувалися вперше і подарували світові перших серйозних переможців, про яких заговорили критики, глядачі, преса. То була не просто яскрава подія в календарі культурних подій Казахстану, а й навчання. Учасники мали творчі зустрічі й майстер-класи з найкращими педагогами і виконавцями з усього світу. Оля Мельничук за рішенням важного журі стала однією з переможців у першій категорії, довівши, що соловейко – співець добра і кохання, символ волі, високого натхнення і неперевершеного таланту.

Якщо Ви відчуваєте неопорне бажання зарядитися позитивними емоціями, тоді Вам необхідно обов'язково відвідати виставку картин Ірини Іванюк «Мовою квітів».

ЖИВА ЕНЕРГЕТИКА КВІТКОВОГО РАЮ

На День Теплого Олексі херсонці мали радість побувати у виставковій залі обласної організації Національної спілки художників України на відкритті зазначеної чудодійної виставки картин, організатором якої є Херсонський обласний центр народної творчості (директор Володимир Капелюшник).

Перший неєвропейський Нобелівський лауреат, усесвітньо відомий індійський поет Рабіндранат Тагор свого часу писав: «Темні хмари перетворюються на небесні квіти, коли їх поцілує світло». Дивляючись у картини Ірини Іванюк, відчуваєш майстерність художниці, яка на полотні передає силу світла та енергетику квіткового раю, що надихає на життєві звершення.

Місто Кривий Ріг є малою батьківщиною художниці. Більшість населення міста пов'язала свою долю з шахтами та металургією. Певно, традиції краю і спонукали до навчання у Дніпропетровському індустріальному інституті, проте змалечку любов до образотворчого мистецтва і бажання творити прекрасне, як то було у Ка-

терини Білокур, перемогли. «Мої твори, – зазначає художниця Ірина Іванюк, – близькі за своїм духом кожному, хто хоч раз бував в українському степу, хто переймався незвичайним колоритом сільського життя і вдихав ніжний квітковий аромат полів». Ліричні пейзажі та цікаві знахідки у написанні натюрмортових надихають вірити в одвічне «Краса врятує світ». Адже, що більше творів, які ведуть людство до Храму Прекрасного, то менше агресії на планеті Земля.

Багато і часто роботи Ірини експонуються у Кривому розі у Форт-Галереї. Я думаю, що її земляки пишаються Іриною Іванюк, яка у 2012 році виборола Перше місце на Міжнародній виставці-конкурсі сучасного мистецтва у Санкт-Петербурзі та Третє місце на Міжнародній виставці-конкурсі Ukrainian Art Week у Києві.

Картини «Білий бузок», «Аромат фрезії», «Букет з анемонами», «Три акації» та «Три берези» – це картини які випромінюють свіжість природи, які Вас ваблять пташкою випурхнути з кола залізобетонних могильників і на повні груди вдих-

нути красу українського поля. Широчінь і воля українського степу вдало прописані на полотнах Ірини Іванюк, особливо вирізняється картина «Рідні далі». А такі картини, як «Припорошило», «Зима», «Березень», «Вечір у саду», «Травневий день», «Жаркий день», «Кінець жовтня», передають усю гаму почуттів, які народжуються у Вашому серці, коли поринаєте у царину природи рідного краю в різні пори року. Дивившись на кар-

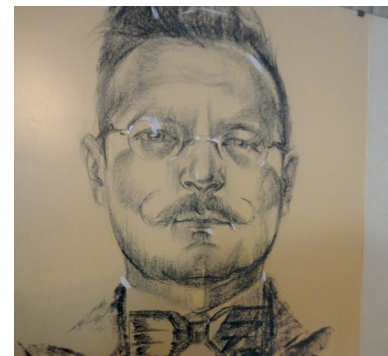
тини і відчуваєшся щасливим. І, як Маленький Принц із відомої казки Антуана де Сент-Екзюпері, тихо сам собі шепочеш: «Деся там і моя квітка...»

Виставка картин Ірини Іванюк вже вдруге вражає шанувальників образотворчого мистецтва на Херсонщині. Перша відбувалася у 2012 році. Найновіші та найкращі полотна самотньою художниці заповнили цього року всі чотири виставкові зали. Сподіваюся, що позитивом від картин Ірини Іванюк зможе зарядитися багато людей.

Олег ОЛЕКСЮК,
поет, член НСПУ, голова Херсонського
обласного об'єднання ВУТ «Просвіта»
ім. Т. Шевченка

Так написав у книзі відгуків викладач естетики Петро Швець, відвідувач виставки «Портрети сучасників» молодого художника Олександра Тетеріна, відкритої в Українському фонді культури імені Бориса Олійника.

– Справді, – продовжує Петро Васильович, – коли заходиш у цей зал, де з чотирьох стін на тебе дивляться п'ятдесят героїв художника, то ніби потрапляєш у полон

«САША, ТИ ВОГОНЬ! ПАЛАЙ НЕЗГАСНО!»

чарівних поглядів. З якого боку не станеш – вони стежать за тобою, ніби запрошують зупинитися і подумати над вічним. З їхніх очей буквально струмують сонячні промені, запалені пензлем майстра від вогню його душі.

Філософські роздуми навівало акторці Яні Ляхович виставлене в центрі експозиції зображення її в ролі Віри Холодної: «Про любов сказано багато. Віршами, прозою, поемами, оповіданнями, есе, романами, одами і... мовчанням. І кожен міркує по-своєму. Але всіх єднає одна тональність – оспівування найвищого, найсвятішого почуття на землі. Мені, героїні твого полотна, Олександр, поняття любові звучить так: «Ми любимо те, як відчуваємо себе поряд з людиною, яка бачить нас по-особливому». Те, як бачиш ти мене, шановний художнику, дає мені відчуття польоту. Дякую Богу за зустріч із тобою. Пишаюся бути музою твого таланту».

«Твої «Портрети сучасника», – пише київська художниця Алла Рибак, – спонукають мріяти про диво і вірити в нього. Адже диво здійснюється лише тоді, коли в нього вірять. Судячи з того, як ти випишуєш своїх героїв, як виставляєш напоказ діаманти їхніх душ, що

мимоволі передається глядачеві, я впевнена: диво в твоїх руках».

Щедрими компліментами віддають глядачі художникові Олександр Тетеріну, який приурочив виставку до дня свого народження. Йому – лише 35. І скільки вже досягнуто! А скільки ще треба досягти...

Хист до малювання виявився у сина шахтаря з Павлограда ще у школі. Потім було Харківське художнє училище (театральне-декораційне відділення), за ним – Національна Академія образотворчого мистецтва і архітектури (відділення сценографічного та екранного мистецтва). Після них – щорічні покази картин по всій Україні. Високу оцінку глядачів і митців дістали, зокрема, виставки художніх полотен «З дитинства» – Харків, «Калина» – Павлоград, «Дебют», «Богині», «Деталі» і «Коні в яблуках» – Київ.

– Український фонд культури імені Бориса Олійника, – сказав голова фонду, академік Олександр Бакуменко, – активно підтримує молоді таланти, сприяє їхньому розвитку та визнанню у сфері мистецтва. Наша виставкова зала була і залишається відкритою для самородків.

Михайло БАЛТЯНСЬКИЙ,
заслужений журналіст України

БАЛЬЗАМ ДЛЯ ЗРАНЕНИХ ДУШ

Столичний Музей гетьманства запрошує відвідати виставку живопису Ануш і Розі Алмазян «Дует фарб». Сестри-близнючки, художниці вірменського походження мешкають на сонячній Одещині у місті Роздільна.

Вони народилися в місті Аштарак (Вірменія). З дитячих років почали малювати. Пізніше вийшли заміж за братів Хачатрянів. Роза – за режисера Вагаршака, а Ануш – за актора Ваге. З родинами переїхали в Україну і продовжують працювати як мисткині.

Творчість сестер відрізняється прямою і чистотою думок. Навіть у наш прагматичний час вони змогли у вишуканому стилі зберегти принципи вічних цінностей у мистецтві й життєвій філософії.

Паралельно Роза й Ануш працюють у настінному живописі, дизайні інтер'єру, дизайні моди.

Закінчили Міжнародну академію дизайну мод «Атекс».

У будь-якому з творів художниць переважає гармонійне поєднання барв, дитяча чистота, їхні прихильники вважають, що ці картини можуть лікувати душі. Стиль робіт здебільшого реалістичний, при цьому кожна з них має глибокий сенс, несе позитивну енергетику і знаходить вдячний відгук у серцях глядачів. У творах

мисткинь відчувається любов до природи, тварин, до життя.

«Мої картини, думаю, цікаві тим, що жіночий світ, – каже Роза, – представлений академічним чи простим, дитячим, трохи наївним. Коні, зображені в різних кольорах, асоціюються у мене з сакральною мрією. Є вогняні, а також такі, що уособлюють стихію води й землі. Дивлячись на відповідну картину, відчуваємо, що Земля тверда, але перебуває у русі. Тут використані відтінки золота».

Ануш вважає, що низку сірих буднів здатні скрасити яскраві сторінки вражень минулого. Саме їх художниця відобразила на полотнах, аби щоразу, коли дивившись на них, з'являлися позитивні емоції і постійно були у її житті. Наприклад, колекція картин «Колір в чорному» була замислена п'ять років тому. Вона відображає реальність у незвичній манері вико-

нання (графіка, імпресіонізм, кубізм). Зображені донецькі будівлі, які зараз вже, на жаль, – руїни. І колірна гама відображає трагічну ситуацію. А сенс картини «Надія» в тому, що, оскільки вітер змін від нас яскравості барв життя не за-

брав, то в душі завжди залишається маленьке віконце сподівань на краще.

«Ми жили у Вірменії, потім переїхали до Донецька, – говорить Ануш. – Ці картини створювалися там перед війною в Україні, тому випередили події, і вийшли темними. Можливо, я щось передчувала. Але яскраві плями у вигляді кубів роблять роботи позитивними. Одна з тем має назву «Ми і Ви», в цих роботах я знайомлю мою Вірменію та Україну, побачені моїми очима».

«Рішення показати людям ці твори викликане тим, що мені дуже близький стиль сестер, наприклад, сімейна аура окремих робіт, а також зв'язок із космосом. Ідеться про серію, яка народжує відчуття, що ти саме там», – каже один з кураторів виставки, Ганна Петрова.

Світлана СОКОЛОВА
Фото надали організатори
та Едуард ОВЧАРЕНКО

Любов до музики і розуміння музики – суттєво різні явища, що виникають у духовному житті дитини не одночасно. Двома необхідними передумовами розуміння мистецького твору є любов і знання. Складність у тому, що знання про музичний твір (на відміну від симпатії та любові до нього) не народжуються спонтанно, а мають бути принесені ззовні.

Полюбивши музику певного автора (чи музично-історичного стилю), дитина стає сприйнятливою до різноманітної інформації про улюблені твори. Понад те, вона починає відчувати інформаційний голод: хоче дізнатися про життя композитора, про історію компонування твору, про різні варіанти інтерпретації, навіть про думки, які раніше були висловлені різними людьми щодо цього твору. (Цей дивний стан безкорисливого пошуку знань добре висловлений пушкінською фразою «духовної жаждою томим».) Намагатися повідомити дитині навіть елементарні знання про твір раніше, ніж у неї виникла «духовна спрага», – марна праця: інформація буде відторгнута (вслухана та відразу ж забута). Але, полюбивши мистецький твір, людина готова, як губка, втягувати будь-які деталі, пов'язані з ним. Тут не просто спокійна та безпритрасна допитливість, а спраглий інтерес люблячого, що прагне знати все про те, що любить.

Пробудження інтересу до знань про музику – дуже відповідальний момент. Коротка мить, коли дитина, за висловом Г. Гессе, «охоплена цікавістю і волею до розуміння» – той рідкісний момент, коли відкривається вузька щілинка, через яку гуманітарна культура може проникнути у внутрішній світ особистості. Якщо інтерес не задовольнити чи задовольнити неякісно, він швидко гасне і, зазвичай, назавжди. (Хоча бувають, звісно, і такі діти, що терплячі в любові: їхній інтерес не слабшає від тривалого очікування, але таких є меншість.) Інтерес люблячого ненаситний і може увібрати величезні масиви знань. Щоб це сталося, інформація має подаватися не тільки своєчасно і з достатньою повнотою, але і в певній правильній послідовності.

У першу чергу, потрібні знання про ті позамузичні явища, з якими об'єктивно пов'язаний улюблений твір (його вербальна програма, літературне першоджерело, подія, що дала поштовх до створення).

У другу чергу, потрібна інформація про історію побутування твору. Слухач-початківець прагне знати, коли і як інші люди сприймали цю музику, як на неї реагували, які словесні інтерпретації давали. Дитина шукає в митному однодумстві, хоче вписати свою думку про твір у контекст раніше висловлених думок, хоче подумки полемізувати зі знав-

цями, сперечатися, обстоювати власну точку зору.

У третю чергу, виявляється інтерес до особистості композитора та обставин і подробиць його життя.

Будь-яка зміна цієї послідовності, наприклад, спроба дати раніше біографію композитора – може привести до збою інтересу.

Отримання серйозних знань про музику – одна з цілей музичного та загального навчання. Орієнтиром руху до цієї мети може бути принцип, висловле-

розуміння музики (тут я перефразовую вислів С. Аверінцева про філологію).

На етапі виникнення прагнення до знань про музику завдання вихователя – долучити дитину до якісної музикознавчої літератури. Її зміст – олія у вогонь власних роздумів про музику. Краще, коли ця олія підливається в ситуації, що не заважає самим тим роздумам, тобто у спокійному усамітненні, при концентрованому, неспішному, вдумливому читанні книг. Справа вихователя – точно визна-

вченість, я з дитинства намагався дізнатися про ідеї найкращих та наймудріших людей кожного століття». То є слова інтелектуала. Сьогоднішні діти – покоління інтелектуалів. Немає такої статті чи книги, яка була б занадто вченою для вашої дитини. Але це не означає, що для неї однаково підходить будь-яка література. У цей відповідальний момент від вихователя потрібні точність і безпомилковість вибору.

За сформованого стійкого інтересу, людина готова вивча-

вній роботі час дипломат, що був наркомом (міністром) закордонних справ, Георгій Чичерін. Надрукована вперше 1970 року, за багато років після смерті автора, ця маленька книжка спричинила сенсацію і зробила тисячі людей освіченими любителями, ентузіастами (а деяких і дослідниками) музики Моцарта.

Щоб запропонувати дитині список книг і статей, необхідних для ознайомлення з творчістю того чи іншого композитора (або для опанування певного музичного жанру), слід враховувати багато факторів. Хоча вибір літератури завжди суб'єктивний, але він не має бути випадковим, залежним від того, що першим потрапило на очі в книгарні чи бібліотеці. Одна справа, знаючи широкий масив літератури, зробити суб'єктивний вибір, і зовсім інша справа – не добираючи, схопити перше-ліпше (те, що випадково виявилось у полі зору). Окрім того, має бути врахована читацька історія вашої дитини, раніше накопичений нею запас знань (так званий тезаурус).

Звичайно, слід прагнути до знання всіх наявних джерел, але це – недосяжно. І якщо, наприклад, з усього моря літератури про Моцарта читачеві судилося обмежитися однією-двома книгами, то я б порекомендував для ознайомлення і правильної орієнтації в темі вже згадану книгу Г. Чичеріна, а для докладного розуміння Моцарта – чотиритомник Германа Аберта

ВОЛЯ ДО РОЗУМІННЯ МУЗИКИ

ний Квінтіліаном: «Нехай вони будуть або освіченими, або татками, що усвідомлюють своє неучство» (з тим уточненням, що ці дві якості не тільки сумісні, але одна не існує без іншої).

Але ж як бути вихователю, який і сам не має достатніх знань? У більшості випадків батьки виявляються не готовими до того, щоб прийняти цей несподіваний інформаційний виклик. *По-перше*, вони вже встигли розслабитися після того, як дитина у віці від двох до п'яти «дівала» їх своїми нескінченними «чому?» і змушувала давати звіт про все, що відбувається в цьому світі та інших світах. *По-друге*, дати зрозумілий коментар до музичного твору буває не до снаги не тільки батькам, які самі недостатньо інформовані, а й багатьом професійним музикантам. Єдине джерело, яке допоможе вдовольнити інформаційний голод, – музикознавча література.

Помилково думати, що така література створюється тільки для професіоналів. Й. – В. Гете говорив, що завдання науки – зробити природу зрозумілою для всіх. Щодо нашої теми це звучить так: завдання музикознавчої науки – зробити музику зрозумілою для всіх. Музикознавство – служба

читати і своєчасно дати потрібну літературу. Дорослим не слід намагатися самим прочитати, а потім переповісти для дитини інформацію з книг (за відомим східним висловом – погонщик верблюда може привести його до водойми, але пити верблюд мусить сам).

До якого музикознавчого джерела спрямовувати дитину? Не варто робити ставку на шкільні підручники з музичної літератури. Технологія «проходження» навчальних матеріалів через фільтри безлічі чиновницьких інстанцій та цензурних перевірок, відпрацьована у радянські часи (кожен чиновник викреслює все, чого він не може зрозуміти), позбавляє ці книги індивідуального тону, гостроти думки, гумору і робить їх подібними протертому супу на дистильованій воді. Як будь-яка шпитальна їжа, така література може тільки відбивати апетит. Отже, якомога раніше дитина має отримати серйозну, не адаптовану для дітей оригінальну літературу найкращих авторів, що писали про музику.

Вибираючи музикознавчу літературу, не слід побоюватися складності. Бетховен сказав: «Немає такої статті, яка була б для мене занадто вченою. Не маючи жодних претензій на справжню

ти і нудні, і довгі, і напівпорожні джерела, з надією видобути крихту нового знання. Дива терпіння виявляють фахівці у всіх галузях науки і техніки, які читають навіть зовсім нечитабельну «спеціальну» літературу. Але важко очікувати того самого від початківця, чий інтерес іще не зміцнів.

Існує зовсім небагато книг, придатних для того, щоб не зник первинний інтерес до читання про музику. Текст цих книг, за висловом К. Леві-Стросса, «повинен мати пояснену силу». Тут потрібні перевірені першокласні джерела, що діють найпевніше. Нехай до рук вашої дитини якомога раніше потраплять багатотомники класиків музикознавства: Ромена Роллана, Германа Лароша, Володимира Стасова, Олександра Серова, Бориса Асаф'єва. Незабутне враження справляють книги, написані самими композиторами, наприклад, з усієї величезної літератури про композиторів-«кучківців» найкращим джерелом залишається автобіографічна книга М. А. Римського-Корсакова «Літопис мого музичного життя».

Унікальний (навіть для багатьох несподіваний) просвітницький та педагогічний потенціал має незакінчена книга про Моцарта, яку писав у вільний від осно-

«Моцарт». При цьому книга Чичеріна буде миттєво прочитана поспіль, а книга Аберта читатиметься поступово, невеликими порціями, мірою ознайомлення з кожним новим для дитини твором Моцарта. Тому можна першу книгу взяти на нетривалий час у бібліотеці, а другу краще придбати і мати вдома власний екземпляр: це буде довідник про Моцарта на багато років.

А про Шуберта для першого знайомства й орієнтації у темі я зазвичай раджу свою брошуру (видану 1997 року до 200-річчя композитора), яка починається так: «Більшість статей і книг про музичне мистецтво могли б мати епіграф Procul profani, тобто «Геть, непосвячені». Мої ж стислі нотатки, навпаки, друкуються тільки для непосвячених. А ті, хто добре знає Шуберта, прошу вас, не читайте цю книгу! Procul doctores!»

Подібні бібліографічні «наводки» потрібні щодо кожного композитора. Тому при підборі музикознавчої літератури можуть знадобитися консультації не тільки музиканта-педагога, але й досвідченого музичного бібліографа.

Григорій ГАНЗБУРГ,
кандидат мистецтвознавства,
член Національної спілки
композиторів України

«ДИВЛЮСЯ НА НЕБО...» ПЕРЕКЛАДЕНО ГРЕЦЬКОЮ

2 квітня до редакції газети «Культура і життя» надійшов новий, 28-й переклад вірша Михайла Петренка «Дивлюся на небо...» – грецькою мовою.

Його автор – Оксана Терещенко – перекладач з української на грецьку і з грецької на українську мову, літературний критик, психолог – член Асоціації Психологів України. Народилася 6 червня 1973 року на Київщині. Закінчила музичний факультет Київського університету ім. М.П. Драгоманова (1997) та психологічний факультет цього ж вузу (2011). Навчалася в HELLENIC-AMERICAN UNION college – «Сертифікат з грецької мови» державного зразка – 2008–2009 рік, Афіни. Проживає в Україні та Греції з 2001 року. Досліджує та перекладає поезію, прозу, драматургію України та Еллади.

«Я переклала цей вірш на одному диханні, бо люблю цю пісню, – зізнається пані Оксана. – Коли перекладала, то співала, щоб пісня звучала й грецькою». Пропонуємо й нашим читачам, які володіють грецькою мовою, насолодитися новим чудовим перекладом усевітньо відомої української пісні.

ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ, ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ ΚΟΙΤΑΩ

Σκέφτομαι, και στον ουρανό κοιτάω:
Γιατί δεν είμαι γεράκι,
γιατί δεν πετάω,
Γιατί, θεέ μου, τα πτερά
δεν μου δίνεις;
Να πετάω εγώ και
τη γη να αφήνω.

Міністерство культури України відповідно до статті 42 Закону України «Про вищу освіту» оголошує конкурс на заміщення посади ректора Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського.

У конкурсі можуть брати участь громадяни України, які вільно володіють українською мовою, мають вчене звання та науковий ступінь і стаж роботи на посадах науково-педагогічних працівників у вищих навчальних закладах не менш як 10 років.

Строк подання заяв – протягом двох місяців з дня публікації оголошення про проведення конкурсу.

Особи, які бажають взяти участь у конкурсі, подають такі документи:

– заяву про участь у конкурсі, в якій зазначається про застосування або незастосування до претендента обмежень, встановлених частиною третьою стат-

Оксана Терещенко

Μακριά, απ' τα σύννεφα,
μακριά απ' τον κόσμο,
Να ψάχνω τη μοίρα μου,
στη θλίψη καλωσόρισμα
Την επιείκεια των άστρων,
τ' ουρανού θα ζητώ,
Θα πνίξει όλη τη θλίψη
το φως τους το λαμπρό.
Η μοίρα μου, φαίνεται, δεν
με αγαπάει και τόσο,
Είμαι ο σκλάβος της,
εν' αγόρι ξενιτεμένο,
Ξένος για τη μοίρα μου,
ξένος για τον κόσμο:
Ποιος αγαπάει το παιδί το ξένο;
Με αγαπάει ο καημός, την
καλοσύνη δεν την ξέρω
Περνάει η ζωή μου με
πίκρα και μάταια,

Στη θλίψη καταλαβαίνω,
ότι μοναδικό –
Στην πατρίδα μου είναι –
στον μακρινό ουρανό.
Στον κόσμο μου η πίκρα,
αν μου γίνει πικρότερα, –
Κοιτάω στον ουρανό,
και νιώθω καλύτερα!
Που είμαι ορφανός,
στις σκέψεις ξεχνάω,
Και η σκέψη μακριά,
ψηλά θα πετάει.
Αν είχα φτερά, τα φτερά αετού,
Θα άφηνα τη γη και
θα μετακινόμουν
Σαν αετός στον ουρανό
θα πετούσα
Στα σύννεφα για πάντα απ'
τον κόσμο θα πνιγόμουν!

ті 42 Закону України «Про вищу освіту»;

– особовий листок з обліку кадрів з фотографією розміром 3x4 см;

– автобіографію;

– копії документів про вищу освіту, науковий ступінь та вчене звання;

– довідку про проходження попереднього (періодичного) психіатричного огляду, яка видається відповідно до Порядку проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2000 р. № 1465 (Офіційний вісник України, 2000 р., № 39, ст. 1656);

– довідку про наявність або відсутність судимості;

– витяг з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення;

– копію паспорта, засвідчену претендентом;

– копію трудової книжки;

– письмову згоду на збір та обробку персональних даних.

Копії документів, які подаються претендентом (окрім копії паспорта), можуть бути засвідчені за місцем роботи претендента, засновником або нотаріально.

У разі надіслання документів поштою датою подання документів вважається дата, зазначена на поштовому штепелі.

Документи, подані претендентами після закінчення встановленого строку, не розглядаються та повертаються особам, які їх подали.

Вибори на посаду ректора Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського відбудуться 19 червня 2018 року.

Документи надсилати або подавати особисто за адресою: 01601, м. Київ, вул. І. Франка, 19, Міністерство культури України.

Телефон/факс для довідок: (044) 234-39-93

E-mail: murytenko25@gmail.com

ОГОЛОШЕННЯ

про проведення конкурсного добору на посаду
директора Державного історико-архітектурного
заповідника у м. Жовкві

29.03.2018 року

Міністерство культури України відповідно
до Закону України

«Про культуру» оголошує конкурс на посаду
директора Державного історико – архітектурного
заповідника у м. Жовкві

(далі – Заповідник)

(пл. Вічева, 2, м. Жовква, Львівська обл., 80300)

1. Строк приймання документів на участь у конкурсі

Документи на участь у конкурсі приймаються з 29.03.2018 року по 27.04.2018 року включно.

2. Початок формування конкурсної комісії

Міністерство культури України (далі – орган управління) розпочинає формування конкурсної комісії з 29.03.2018 року.

3. Умови проведення конкурсу

Обов'язковою умовою проведення конкурсного добору є його відкритість.

Представники засобів масової інформації та громадськості мають право бути присутніми на засіданнях конкурсної комісії під час проведення співбесіди з кандидатами, під час якої публічно презентуються запропоновані проекти програм розвитку Заповідника на один і п'ять років.

До участі у конкурсі не допускаються особи, які:

– визнані в установленому порядку недієздатними або їхня дієздатність обмежена;

– мають судимість за вчинення злочину, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку, або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення;

– є близькими особами або членами сім'ї керівників органу управління.

Особа, яка бере участь у конкурсі, подає такі документи:

– заява про участь у конкурсі з наданням згоди на обробку персональних даних, відповідно до Закону України «Про захист персональних даних»;

– автобіографія, що містить прізвище, ім'я та по батькові, число, місяць, рік і місце народження, інформацію про громадянство, відомості про освіту, трудову діяльність, посаду, місце роботи, громадську роботу (зокрема на виборних посадах), контактний номер телефону та адресу електронної пошти чи іншого засобу зв'язку, відомості про наявність чи відсутність судимості;

– копія документа, що посвідчує особу, копії документів про вищу освіту;

– два рекомендаційні листи довільної форми;

– мотиваційний лист довільної форми.

Зазначені документи надсилаються на поштову та електронну адреси: **вул. І. Франка, 19, м. Київ, 01601**, відповідальна особа – Мирутенко Марія Іванівна, контактний телефон: **(044) 234-39-93**, електронна адреса: **murytenko25@gmail.com** з позначкою «документи на конкурс «Заповідник».

Особа може подати інші документи на свій розсуд, які можуть засвідчити його професійні чи моральні якості.

Відповідає за достовірність поданої інформації кандидат.

Публічні презентації проектів програм розвитку Заповідника на один і п'ять років кандидати презентують під час другого засідання конкурсної комісії.

4. Терміни проведення конкурсу

Конкурсний добір починається 29.03.2018 року та закінчується не пізніше 29.05.2018 року.

5. Вимоги до кандидатів для участі у конкурсі

Кваліфікаційні вимоги:

– вища освіта;

– стаж роботи у сфері культури не менше трьох років;

– вільне володіння державною мовою;

– здатність за своїми діловими і моральними якостями, освітнім і професійним рівнем виконувати відповідні посадові обов'язки.

З інформацією, що стосується умов праці, відомостей про матеріально-технічну базу Заповідника, фінансової звітності за попередній бюджетний період Заповідника можна ознайомитися на офіційному сайті Мінкультури (рубрика «вакансії»).

Марія Воробей

Такими словами про Марію Воробей залишив по собі спогади незабутній «поет-жартівник» Петро Осадчук. Так він зрозумів природу цієї жінки та поетизував її...

Леся САМІЙЛЕНКО

А нещодавно в найкращій залі Національної спілки письменників України відбувся творчий вечір поетеси Марії Воробей. Адже презентація нової збірки «На торжищі душ», яка вийшла у видавництві «Ярославів Вал» ще у 2004 році, була приурочена до її ювілейної дати народження і, протягом цього вечора, набула ширшого звучання та змісту. Зрозумієте, чому, коли дізнаєтесь про те, що я і всі присутні мали нагоду почути і побачити 30 березня. У день, який закінчився і для самої ювілярки, і для присутніх родичів, друзів та гостей феєрверком позитивних емоцій та вражень. Мабуть ще й тому, що сама пані Марія є потужним генератором світлих ідей, помислів і мрій. Сама вона про це каже такими простими словами, які зрозумілі всім. А тих, хто такого не розуміє, ця жінка просто жаліє як... Адже, за її ж словами: «Скільки доля мене не випробувувала і скільки б я не пережила у своєму житті лихого, а обізнатися у мене так і не вийшло. Що тяжкими були мої випробування зустрічами з поганими людьми, то краще я ставилася до тих, хто таким не був, то більше їх любила і цінувала. Та й тих, хто чинив зло проти мене та моїх рідних, я ніколи не згадувала як ворогів. Думала, що просто так склалися обставини і людина вчиняла не добре не за своєю волею. Це мене і врятувало від розчарувань у людях та породило в моєму серці якусь шалену любов і до дітей, які для мене чужими не бувають, і взагалі до життя. Мабуть, я доволі сильна жінка, бо моє життя не було простим і легким ніколи...»

«ПАНІ МАРІЯ, ЯКА ПОЕЗІЄЮ МРІЄ»

Приблизно такими словами Марія Воробей закінчила розповідь про себе.

Такі історії зазвичай називають успішними, і таких жінок завжди чекає визнання і любов, бо сама вона, пані Марія, – це суцільне джерело любові та приязні, яке не здатне висчерпуватися, бо є щедрим у бажанні роздаровувати ці скарби. Мені здалося, що цей вечір був лише стартом у її творчому житті, адже і організований був за активної участі обдарованої молоді, і відбувся у присутності молодих артистів, студентів акторського факультету, яких навчає і виховує народна артистка України Лариса Хоролець. Чули б ви, як натхненно і талановито всі вони читали поетичні твори Марії Воробей та як уважно слухали виступи і героїні вечора, і друзів. Та й недарма, адже я свідомо не розповіла від самого початку про те, що Марія Воробей давно живе у Греції. Нині вона частіше приїздить в Україну і вже стала членом Національної спілки письменників України. Поетка, прозаїк, драматург, вона, не зважаючи на різні обставини життя та місце мешкання, не лише не втратила рис національної причетності та ідентифікації. Навпаки, бо всі ці риси набули в її свідомості ще більш потужного й осмисленого змісту. А життя у Греції лише допомогло набутти знань і розширило її ментальні основи до міри осмислення історії України та української культури в контексті інтеграції у європейський простір. А такі особистості та історії їх життя дуже приваблюють увагу молоді, яка оточує цю жінку. Погодьтеся, що неуспішні та похмурі люди можуть мати все і водночас не мати такого щастя, як порозуміння, повага і любов молодшого покоління. А я певна, що і твори цієї жінки, і кожне її слово є і буде цікавим саме в середовищі освіченої, культурної та духовно багатой молоді.

І така аудиторія була не лише окрасою, а й активним учасником цього вечора. Читалися поезії та уривки з поем, яскраво і талановито заспівала для ювілярки та всіх присутніх студентка четвертого курсу Національної академії музичного мистецтва ім. П. І. Чайковського Лілія Булакова, виступ якої став своєрідним камертоном у створенні настрою. Дуже цікавою була розповідь і самої ювілярки про своє життя, і кожен з виступів її друзів. Саме друзів, бо прийшли і ті, з ким Марія Воробей починала своє творче життя, і діти її друзів, які є нині знаними фахівцями з історії античного світу, професорами, викладачами, перекладачами з грецької. Виступи ці були теплими і майже сімейними, адже саме такою є і сама ювілярка, і члени її родини. Окрасою цього вечора була її старша донечка Оксана Терещенко, яка читала грецькою мовою власний переклад поеми Марії Воробей «Сапфо». Адже пані Оксана живе в Греції і вже не вважає цей край чужиною, а мову складною і чужинською. Розповідає, що і її маленька донечка вже почуватися у цій країні дуже добре, бо закінчила грецьку школу і досконало знає мову. Є ким і чим пишатися і мамі, і бабусі Марії Воробей.

До збірки, яка має саме таку назву, увійшли твори, написані в останні роки. Ті, які вже прожила ця жінка «після двох смертей», поховавши свою молодшу доньку, яка загинула якось безглуздо і на чужині... Про це пані Марія не могла не згадати і не розповісти, адже і старша донька Оксана, і всі присутні в залі добре знали цю історію, яка сталася з талановитою художницею Світлоною Терещенко в Лондоні, де батьки так і не змогли довести ані провини водія, ані своєї правди. Було й інше, не менш болісне у її житті, але все закінчується на такій по-

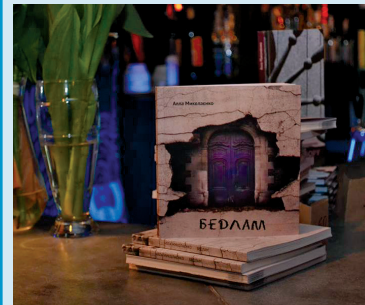
зитивній ноті, що пригадуються слова Петра Осадчука... Адже у мріях Марії Воробей була й така, що вже нині здійснилась. Її колишній чоловік побудував храм у її рідному селі. Друга мрія про видання книг, яких у неї чимало, але частина з яких так і прикрашає архіви колишнього КГБ, яке оточувало таких, як ця поетеса, особливою увагою і погрозами відраховування з університету. Колись, я певна, і ці, дорогі її серцю як згадка про молодість, книги також знайдуть свого читача.

Адже про себе поетеса каже: «Себе збираю, мов збираю глину...» Ці слова не випадково обрав назвою передмови до збірки Михайло Слабошпицький. А в

моїй уяві вони стають підтвердженням моїх думок про майбутнє цієї поетеси, адже глиняні амфори і досі є символом основ грецької культури. Світ, навіть не знаючи авторів цих витворів, ідентифікує їхню неповторність як національний скарб. А поезія Марії Воробей насичена українським духом так щедро, що викликає не лише інтерес, а й спрагу пізнання української нації і культури загалом. Адже ця жінка протягом усього життя скромно і самовіддано сіяла добро в дитячі душі у студіях, якими керувала. Такі люди є живими легендами нашої сучасності – бо живі, а живі тому, що виживають за будь-яких обставин, залишаючись собою.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ АЛЛИ МИКОЛАЄНКО

27 березня в арт-клубі «Х.Л.А.М» відбулася презентація збірки віршів «Бедлам» молоді української поетеси Алли Миколаєнко. Кожен вірш – це спроба знайти хитку матерію розуму і почуттів, розібратися в собі та врятувати внутрішній світ людини.

Основною твору стали реальні події, що відбувалися в лондонській психічній лікарні в XIX столітті. За словами авторки, клініка для психічнохворих «Бедлам» була місцем цькування людей із психічними проблемами, де кожен охочий, попередньо заплативши гроші, міг не тільки посміятися з пацієнтів, а й навіть познущатися з них. «Бедлам – це не хаос, не безлад, це божевільня. Залишилося розібратися, хто ми – відвідувачі чи пацієнти Бедлама», – розповіла Алла Миколаєнко.

Захід розпочався з емоційного декламування авторкою вірша «Бедлам» під фортепіанний акомпанемент Богдана Воевувського. Загалом на презентації звучало три музичних інструменти: фортепіано, акустична гітара та дрімба, які прекрасно доповнювали глибокий зміст віршів.

Алла Миколаєнко розповіла, що ця збірка вже третя в її письмен-

ницькій діяльності. «Мої перші дві книги вийшли у 2013 році, тому аж п'ять років визрівала ця книга» Пані Алла також зазначила, що саме Володимир Григорович Даниленко, голова Київської міської організації НСПУ, надихнув її на написання книги. Вона також подякувала Павлові Мейтові за співпрацю і допомогу в написанні та Олександрі Кусковець, яка створила чудові ілюстрації до книги. «Я вдячна цим людям за те, що книга зараз має той формат, який я собі уявляла».

Слова поздоровлення висловив видавець книги Володимир Даниленко. «Алла – дуже позитивна особистість, коли на неї дивишся, то здається, що для такої дівчини можна робити все. Я вважаю себе хрещеним батьком двох Аллиних книжок».

Авторка розповіла, що її батьки не цікавилися письменницькою діяльністю, ба більше, ніколи не були присутніми на презентаціях книжок доньки. Жінка зазначила, що з написанням книжок їй допомагає сестра Марина, яка теж захоплюється поезією. Перший свій вірш Алла Миколаєнко написала на прохання мами про сестру Марину в 6-річному віці. Поетеса розповіла, що найлегше вірші пишуться в гамірному транспорті. «У транспорті хтось кудись їде і поспішає, для мене ж це дуже комфортне середовище».

Присутні поринули у творчу атмосферу поезії та насолодилися чудово виконаною музикою. Наприкінці зустрічі кожен міг отримати автограф Алли Миколаєнко і поділитися з нею своїми враженнями щодо книги.

Таїсія ДОВГАНЬ

